MALMÖ HÖGSKOLA

Lärarutbildningen

Skolutveckling och Ledarskap (SoL)

Examensarbete

10 poäng

Specialpedagogiska insatser för barn med koncentrationssvårigheter i förskolan och i skolans tidigare år

Special pedagogical efforts for children with difficulties in concentration in preschool and the earlier years of education

Jessica Gullberg & Susanne Mejborn

Specialpedagogisk påbyggnadsutbildning, 60p

Höstterminen 2006

Handledare: Elna Johansson

Examinator: Lars Berglund

Malmö högskola
Lärarutbildningen
Skolutveckling och ledarskap
Specialpedagogisk påbyggnadsutbildning
Höstterminen 2006

Gullberg, Jessica. & Mejborn, Susanne. (2006). Specialpedagogiska insatser för barn med koncentrationssvårigheter i förskolan och skolans tidigare år. (Special pedagogical efforts for children with difficulties in concentration in preschool and the earlier years of education). Skolutveckling och ledarskap, Specialpedagogisk påbyggnadsutbildning, Lärarutbildningen, Malmö högskola.

Syftet med detta arbete är att undersöka vilka specialpedagogiska insatser som görs för barn med koncentrationssvårigheter i förskolan och skolans tidigare år. På vilket sätt uppmärksammar specialpedagogerna barn med koncentrationssvårigheter och vilken hjälp får dessa barn. Vilka likheter och skillnader finns mellan förskolan och skolans tidigare år vad gäller specialpedagogernas syn på barn med koncentrationssvårigheter.

Arbetet ger en översikt av tidigare forskning och litteratur som belyser synen på barn med koncentrationssvårigheter. Genom att intervjua tio specialpedagoger ville vi se vilka likheter och olikheter det fanns mellan förskolan och skolans tidigare år. Vi valde att fördela intervjuerna jämt mellan förskola och skola för att kunna jämföra specialpedagogernas uppfattningar.

Intervjuresultatet visar att specialpedagogerna har en gemensam uppfattning om vilka barn som har koncentrationssvårigheter. Insatserna varierar dock beroende på om specialpedagogerna arbetar i förskolan eller skolans tidigare år. Sammanfattningsvis kan vi konstatera att förskolans insatser handlar om barn i svårigheter och att skolans insatser i större utsträckning handlar om barn med svårigheter.

Nyckelord: koncentrationssvårighet, barn, insatser, likheter, skillnader, förskola, skola

Jessica Gullberg Susanne Mejborn Handledare: Elna Johansson
Examinator: Lars Berglund

Förord

Vi vill tacka alla de specialpedagoger som tog sig tid att svara på alla våra frågor. Vi vill även tacka vår handledare Elna Johansson för synpunkter och konstruktiv kritik. Slutligen vill vi rikta ett stort tack till våra familjer för all förståelse och uppmuntran under utbildningens gång.

Innehållsförteckning

Förord ... 3
1 INLEDNING ... 6
1.1 Bakgrund ... 7
1.3 Definition ... 8
2 PROBLEM OCH SYFTE ... 9
2.1 Syfte ... 9
2.2 Frågeställningar ... 9
3 LITTERATURGENOMGÅNG ... 10
3.1 Styrdokument ... 10
3.2 Tidigare forskning ... 11
3.2.1 Förskolan ... 11
3.2.2 Skola ... 12
3.2.3 Åtgärdsprogram ... 12
3.2.4 Helhetssyn ... 13
3.2.5 Insatser ... 13
3.3 Vad är koncentrationssvårigheter? ... 13
3.4 Vanliga orsaker till koncentrationssvårigheter ... 14
3.5 Stödinsatser ... 14
3.6 Helhetssyn ... 16
4 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER ... 18
4.1 Salutogena perspektivet ... 18
4.2 Kategoriska perspektivet ... 18
4.3 Kritiska perspektivet ... 19
4.4 Relationella perspektivet ... 19
4.5 Dilemmaperspektivet ... 19
5 METOD ... 20
5.1 Allmänt om metod ... 20
5.2 Val av metod ... 20
5.3 Liknande studiers metod ... 21
5.4 Pilotstudie ... 21
5.5 Undersökningsgrupp ... 22
5.6 Presentation av specialpedagoger ... 22
5.6.1 Förskolan ... 22
5.6.2 Skolan ... 23
5.7 Datainsamling ... 23
5.8 Databearbetning ... 23
5.9 Tillförlitligheten och generaliserbarheten av de kommande resultaten ... 24
5.10 Etiska aspekter ... 25
6 RESULTAT ... 26
6.1 Förskolan ... 26
6.1.1 Hur definierar Du koncentrationssvårigheter? ... 26
6.1.2 Vad är viktigt att tänka på i mötet med barn som har koncentrationssvårigheter? 26
6.1.3 Vilka insatser/åtgärder görs för dessa barn idag? ... 27
6.1.4 Hur skulle du vilja att det såg ut? ... 28
6.2 Skolan ... 28
6.2.1 Hur definierar du koncentrationssvårigheter? ... 28
6.2.2 Vad är viktigt att tänka på i mötet med barn som har koncentrationssvårigheter? 29
6.2.3 Vilka insatser/åtgärder görs för dessa barn idag? ... 30

6.2.4 Hur skulle du vilja att det såg ut? 31
7 ANALYS AV RESULTAT 32
7.1 Förskola 32
7.1.1 Kartläggning 32
7.1.2 Förhållningssätt 33
7.1.3 Samsyn 34
7.1.4 Strategier 35
7.2 Skola 36
7.2.1 Klassrumsmiljön 36
7.2.2 Undervisning 37
7.2.3 Kartläggning och åtgärdsprogram 38
7.2.4 Positiv förstärkning 39
8 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION 40
8.1 Sammanfattning 40
8.2 Diskussion 40
8.2.1 Förskola 40
8.2.2 Skolan 42
8.2.3 Likheter 44
8.2.4 Skillnader 45
9 FORTSATT FORSKNING 48
10 REFERENSER 49

1 INLEDNING

Kadesjö (2004) framhåller att det måste ske ett möte mellan den yttre verkligheten och barnets inre värld för att ett barn ska kunna koncentrera sig. Vidare menar Kadesjö (2004) att stödinsatserna till barn med koncentrationssvårigheter måste utgå ifrån en helhetssyn på barnet. Detta betyder att barnets motoriska, emotionella, kognitiva och sociala utvecklingsområden måste ses som beroende delar av varandra. Att skaffa sig kunskap om bakgrunden till barnets svårigheter och tidigt sätta in rätt insatser har stor betydelse för hur dessa barns utveckling, inlärning samt relationer till kamrater och pedagoger i förskolan och skolan kommer att se ut.

Kinge (1999) anser att koncentrationssvårigheter är ett samspelsproblem och ett beteende inom det socioemotionella området. Eftersom det är väsentligt att utveckla och utvidga förståelsen av barn med koncentrationssvårigheter får pedagogens förmåga att uppleva empati stor betydelse för möjligheten till utveckling hos dessa barn. Detta innebär en professionell hållning hos pedagogen som syftar till engagemang och intresse på ett klart och tydligt sätt. Pedagoger måste bli medvetna om sina egna känslor, behov och dolda budskap i kommunikationen med de här barnen.

Alla har vi våra uppfattningar om vad det innebär att ha koncentrationssvårigheter. Både i förskolan och skolan finns barn med koncentrationssvårigheter, några med stora koncentrationssvårigheter och några som enbart har svårt att koncentrera sig i vissa situationer. Vi anser att dessa barn ofta skapar frustration och uppfattas som arbetsamma. Därför vill vi skaffa oss så mycket kunskap som möjligt om dessa barn.

Enligt Kadesjö (2004) påverkas barn med koncentrationssvårigheter starkare än andra barn vid övergångar från förskola till skola. Lärarbyte, ny miljö, nya arbetssätt och mer kravfylld inlärning gör att dessa barn får svårt att anpassa sig. Pedagoger måste därför ha god kunskap om vad svårigheterna kan bero på samt hitta vägar förbi dessa för att förhindra att onda cirklar uppstår. De måste även hjälpa barnet att hitta ett arbetssätt som är anpassat utifrån barnets förutsättningar så att de kan lyckas i förskolan och skolan.

Liljegren (2000) menar att barn som har svårigheter ofta får dessa förstärkta vid stadieövergångar. För att motverka att detta sker måste specialpedagogen ta ett speciellt ansvar för dessa barn.

Juul och Jensen (2003) talar om att det finns skillnader i pedagogernas relationskompetens beroende på vilken verksamhet de befinner sig i. I förskolan tas det idag större hänsyn till barns personliga utveckling än i skolan. Skolan har istället en tendens att fokusera på barnets intellektuella utveckling och ämnena i första hand. De menar att skillnaden mellan dessa två verksamheter bör utjämnas och att både förskolan och skolan måste se till barns sociala behov.

Förskolans ansvar för elever i behov av särskilt stöd lyfts fram i Lpfö 98. I denna framgår att den pedagogiska verksamheten ska anpassas efter alla barn i förskolan och att stöd ska erbjudas till de barn som behöver det. Stödet ska i första hand utformas efter barnets behov och förutsättningar. I Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, Lpo 94 framgår det att alla elever ska ha rätt att utvecklas, känna växandets glädje och få uppleva hur det känns att göra framsteg och övervinna svårigheter. I *Kvalitet i förskolan* (Skolverkets allmänna råd 2005) påtalas att läroplanen för förskolan grundar sig på mål att sträva mot, vilket innebär att det är den pedagogiska verksamheten i förskolan som skall bedömas och utvärderas inte vad det enskilda barnet har åstadkommit. I skolan är det som bekant mål för den enskilda individen som styr. Detta innebär att skolan och förskolan har olika mål att utvärdera mot vilket skapar problem vid jämförelser mellan dessa verksamheter.

Vi anser att ett gemensamt synsätt hos specialpedagogerna inom förskolan och skolan är viktigt för barn med koncentrationssvårigheter därför har vi för avsikt att belysa och undersöka denna samsyn.

1.1 Bakgrund

Vårt intresse för barn med koncentrationssvårigheter var en bidragande anledning till att vi sökte den Specialpedagogiska påbyggnadsutbildningen, 60p på Malmö högskola hösten 2005. Vi anser som blivande specialpedagoger inom förskolan och skolan, att en av våra viktigaste uppgifter är att erbjuda stöd till elever i svårigheter. Barn har olika förutsättningar och behov när de kommer till förskolan och skolan och det är därför viktigt att anpassa åtgärder och förhållningssätt efter varje barns svårighet. Vår egen erfarenhet säger att barn med

koncentrationssvårigheter ofta kan upplevas som stökiga, oroliga och bråkiga. Att tidigt uppmärksamma dessa barn och att inte göra barnet ensam bärare av problemet menar vi är viktigt för barnets självbild och välbefinnande. För att vi som blivande specialpedagoger ska kunna möta dessa barn i förskolan och skolan krävs kunskap om koncentrationssvårigheter och om vilka stödinsatser som med nödvändighet måste ges till dessa barn. Vi vill därför undersöka vilka specialpedagogiska insatser som görs för barn med koncentrationssvårigheter dels i förskolan och dels i skolans tidigare år. Vidare vill vi se på vilka likheter och skillnader det finns i de specialpedagogiska insatser som görs för barn med koncentrationssvårigheter i förskolan och i skolans tidigare år. Vi hoppas att vår undersökning ska berika oss och självklart andra pedagoger i mötet med dessa barn.

1.3 Definition

I vårt examensarbete kommer vi att ha stort fokus på begreppet koncentrationssvårighet och finner det därför lämpligt att definiera vad begreppet innebär i vårt arbete. Med koncentrationssvårigheter menar vi de barn som är oroliga, har bristande impulskontroll och har svårt att rikta sin uppmärksamhet på en sak i taget.

I Nationalencyklopedin (1994) framgår det att koncentrationssvårighet ofta är en sekundär konsekvens av specifika inlärningsproblem, till exempel läs- och skrivsvårigheter. ”Efter hand som svårigheterna tornar upp sig kan dessa barn få svårt att bibehålla uppmärksamheten och koncentrationen.” Barn med emotionella problem kan också utveckla koncentrationssvårigheter, vilket kommer att påverka deras inlärning i skolan.

2 PROBLEM OCH SYFTE

2.1 Syfte

Syftet med detta arbete är att undersöka vilka specialpedagogiska insatser som görs för barn med koncentrationssvårigheter i förskolan och i skolans tidigare år.

2.2 Frågeställningar

Följande frågeställningar har formulerats:

- Hur uppmärksammar specialpedagoger barn med koncentrationssvårigheter i förskolan och skolans tidigare år?
- Vilken hjälp får barn med koncentrationssvårigheter inom de olika verksamhetsområdena?
- Vilka likheter och skillnader finns i de specialpedagogiska insatser som görs för barn med koncentrationssvårigheter i förskolan och skolans tidigare år?

3 LITTERATURGENOMGÅNG

I detta kapitel redovisas litteratur som är av betydelse för vårt examensarbete. Vi har använt oss av styrdokument, rapporter samt annan litteratur som berör ämnet koncentrationssvårigheter.

3.1 Styrdokument

I *Kvalitet i förskolan* (Skolverkets allmänna råd 2005) kan man läsa att barn som har koncentrationssvårigheter är en grupp med ibland otydliga behov som kan vara svårtolkade. Dessa barn behöver stöd för att kunna utvecklas på ett positivt sätt i förskolan. Detta stöd varierar i omfattning beroende på vilken miljö som omger barnet. Arbetet i arbetslag förutsätter en samsyn hos pedagogerna gällande värderingar, utveckling och lärande. Det påtalas också att förskolans personal måste anpassa verksamheten utifrån behov som styrs både av det enskilda barnet och av gruppen. Barn är olika vilket personalen måste ta hänsyn till. Motivation, intresse och samspel är faktorer som är grundläggande för den pedagogiska verksamheten. För att kunna anpassa verksamheten till alla barn krävs att personalen reflekterar kring sitt eget förhållningssätt. Grunden för denna reflektion ligger i respekten för barnet. Förskolan ska genom ett gott samarbete med förskoleklass, skola och fritidshem befrämja barnens övergång från en verksamhet till en annan på ett naturligt sätt.

I skollagen står det att hänsyn ska tas till barn med särskilda behov. I denna framgår även att barn i förskolan som är i behov av särskilt stöd i sin utveckling ska få det stöd de behöver och att elever i grundskolan som har svårigheter i sitt skolarbete har rätt till stöd.

I Läroplanen för förskolan Lpfö 98 står det att det livslånga lärandet grundläggs i förskolan. Alla barn ska kunna delta i verksamheten på sina villkor, vilket innebär att eventuellt stöd ska utformas utifrån individuella behov. Koncentrationssvårigheter är en anledning som bör generera extra uppmärksamhet och hjälp från personalen.

I Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94 framgår det att barnen ska mötas utifrån sina förutsättningar och behov. Vidare står det att alla som arbetar i skolan ska uppmärksamma och hjälpa barn som är i behov av särskilt stöd.

Skolan skall även sträva efter att nå ett förtroendefullt samarbete med förskolan för att stödja barnens utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv.

I Grundskoleförordningen kapitel 5 framgår det att särskilt stöd ska ges till elever med behov av specialpedagogiska insatser. Detta stöd ska i första hand ges inom klassens ram.

3.2 Tidigare forskning

3.2.1 Förskolan

I Skolverkets nationella utvärdering av förskolan (2004) genomfördes en fallstudie där chefer för förskolan samt personal från olika kommuner fick möjlighet att beskriva hur förskola utgick från varje barns behov, förutsättningar och intressen. Studien visar att det fanns variationer bland de verksamheter som undersöktes. Hälften av de intervjuade menade att de fanns goda möjligheter att anpassa förskolan efter barnens behov och förutsättningar. I dessa verksamheter var antalet elever i grupperna låg, personaltätheten hög och områdena där förskolorna var placerade angavs vara stabila. En tredjedel av intervjusvaren gav att resurserna var otillräckliga vilket till stor del berodde på tidsbrist och stora barngrupper. Av resultaten framgår även att förskolorna arbetar mer individualiserat nu än vad man gjort tidigare. För att kunna följa varje barns utveckling delar pedagogerna ofta in barnen i mindre grupper samt ansvarar för ett visst antal barn var.

I Skolverkets nationella utvärdering av förskolan (2004) genomfördes även en enkätundersökning i landets samtliga kommuner där frågor ställdes om elever i behov av särskilt stöd. Av utvärderingen framgår att elever i behov av särskilt stöd har utökats de senaste åren och att den största ökningen har skett i storstäderna. I studien görs en sammankoppling mellan stora barngrupper och ökat antal barn i behov av särskilt stöd. Barnens försämrade livsvillkor nämns även som en orsak till ökningen. Vidare framgår det att det är ovanligt att särskilda stödinsatser ges till de yngre barnen vilket beror på att personalen avvaktar med att ansöka om extra resurser. Beslut om hur insatserna ska organiseras bestäms oftast på lokal nivå och enligt enkätundersökningen är det pedagogisk handledning och personalförstärkning som oftast förekommer som åtgärd.

3.2.2 Skola

2005 genomförde Pettersson, Andreasson och Heimersson på Skolverket en studie om elever som får för lite stöd i sitt skolarbete jämfört med vad deras lärare anser att de behöver. Studien gjorde på tio grundskolor där lärare och rektorer intervjuades. Av resultatet framgår det att 30 procent av eleverna på skolorna behöver mer stöd än vad de får och resursbrist nämns som en orsak till detta. Undersökningen visar att de elever som får för lite stöd är de tysta, initiativsvag och svaga eleverna. Ofta förekommer även koncentrationssvårigheter hos dessa elever. Det framgår även att de bråkiga och utagerande eleverna kommer i kläm, men i detta fall handlar det mer om fel sorts stöd än för lite stöd. Skolorna klarar inte av att gå på djupet och se bakomliggande svårigheter utan lösningen blir istället att särskilja dessa elever från klasserna. På en del av skolorna efterfrågades särskilda undervisningsgrupper och punktmarkering av besvärliga elever medan det på några skolor framhölls att det inte handlade om antalet vuxna utan om kompetens. Det framgår även att skolorna hade svårt att få till sin specialpedagogiska verksamhet eftersom den ofta användes till att rädda situationen i stunden. Både lärare och föräldrar ansåg också att barnen skulle få specialundervisning.

I rapporten lyfts det fram att pedagogerna måste utveckla sin kompetens för att klara av att möta elever med beteendeproblem. Författarna menar att elever som är utagerande bäst skulle stödjas om de upplevde skolan som meningsfull. Slutningen nämns att särskilt stöd inte ska behöva bli ”särskilt” utan det måste istället ses som en integrerad del i verksamheten.

3.2.3 Åtgärdsprogram

I Skolverkets rapport *Kartläggning av åtgärdsprogram och särskilt stöd i grundskolan* (2003) redovisas resultat från tre studier om åtgärdsprogram i grundskolan. Det framgår att var femte elev med stora svårigheter inte får det stöd som de skulle behöva. Vidare står det att läsa att särskilda stödinsatser förekommer mer ofta i de lägre skolåren än i de högre. Resultaten av undersökningen visar dock att åtgärderna som beskrivs i åtgärdsprogrammen ofta går ut på att eleverna ska träna olika färdigheter istället för att se elevernas svårigheter ur ett relationellt perspektiv. Undersökningen visar också att åtgärdsprogrammen sällan är inriktade på grupp- och organisationsnivå utan istället belyser elevens problem. Enligt författarna (Persson & Andreasson, 2003) finns det heller ingen förståelse för innebörden av åtgärdsprogrammen hos eleverna i de lägre skolåren.

3.2.4 Helhetssyn

I Skolverkets rapport *Kartläggning av åtgärdsprogram och särskilt stöd i grundskolan* (2003) framgår det att specialpedagogerna sällan försöker förstå elevens problem ur ett helhetsperspektiv vilket författarna menar är märkligt då detta har en stor betydelse på den specialpedagogiska påbyggnadsutbildningen. En anledning till detta kan vara att några av specialpedagogerna som deltog i undersökningen var speciallärare. Resultaten av studien visar även att skolor med stor andel specialpedagoger hade större andel elever i behov av särskilt stöd. Författarna menar att orsaken till detta kan vara att ju fler specialpedagoger desto lättare att hitta eleverna i behov av stöd. Det kan även vara så att skolor med hög andel elever i behov av särskilt stöd anställer fler specialpedagoger.

3.2.5 Insatser

I en rapport utförd av Lundgren & Persson (2003) undersöktes hur man skulle kunna förbättra arbetet med barn i riskzon. Författarna samlade under ett års tid in data från kommunala verksamheter och från elever och föräldrar. Deras studie visar att de barn som är i behov av särskilt stöd oftast är de okoncentrerade och splittrade barnen. Av resultaten från de besökta verksamheterna framgår det att stödet till dessa barn löstes genom ett starkt engagemang bland pedagogerna där de använde sina egna och kollegernas resurser i den vanliga skolan. Studien visar även att det är den enskilde individen som hamnar i svårigheter och att åtgärderna görs på individnivå. Författarna menar att det krävs ett långsiktigt arbete med genomtänkta strategier där alla som påverkas av verksamheten är delaktiga för att minska riskerna för att elever ska hamna i svårigheter. Vidare talar de om en proaktiv verksamhet vilken har stor betydelse för om man ska lyckas i arbetet med barn i riskzon. I ett proaktivt arbete sker ett förebyggande arbete genom samverkan och verksamheten präglas av en gemensam syn på samhällsuppdraget.

3.3 Vad är koncentrationssvårigheter?

För att kunna koncentrera sig måste man kunna ta emot intryck via syn, hörsel, känsel och andra sinnen utan att distraheras. Tidigare erfarenheter, känsloliv och motivation är grundfaktorer för vad barnet öppnar sina sinnen mot. Kadesjö (2004) menar att sekundära koncentrationssvårigheter är en följd av eller reaktion på brister i barnets uppväxtsituation.

Johannessen (1995) anser att koncentrationssvårigheter är ett kännetecken på socio-emotionella problem. ”Koncentration innebär att samla uppmärksamheten kring en uppgift under en längre tid” (Johannessen, 1995, s.36). Olika situationer kräver olika former av koncentration samtidigt som intresse och motivation påverkar individen. Det måste uppmärksammas att skolan och förskolans arbetssätt ibland kan skapa koncentrationssvårigheter hos barn. De barn som har koncentrationssvårigheter distraheras och måste blanda sig i det som pågår runt dem. En bristande motivation för uppgiften kan skapa koncentrationssvårigheter, likväl som protest mot vuxnas sätt att bestämma över barnet kan göra det.

Barn som har uppmärksamhetsstörningar utmärks ofta av att de har svårt att hålla tillbaka impulser och rikta sin uppmärksamhet under en längre tid. Detta beror till stor del på att de är hyperaktiva vilket leder till att de blir ouppmärksamma. Dessa uppmärksamhetsstörningar kan förekomma i lättare eller svårare grad, en del barn klarar av att hålla uppmärksamheten riktad under en längre tid medan andra barn ständigt blir avbrutna då ett nytt intryck når deras hjärna. Barn med uppmärksamhetsstörningar kan även ha en störd perception, vilket innebär att barnet får svårt att uppfatta omgivningen och sig själv i den (Juul, 2005).

3.4 Vanliga orsaker till koncentrationssvårigheter

Orsaker till varför barn kan få sekundära koncentrationssvårigheter menar Kadesjö (2004) kan bero på följder av förhållanden i barnets uppväxtmiljö. Han nämner konflikter, misshandel, övergrepp och starka upplevelser som några exempel på detta. Juul (2005) talar om att en stressande och hektisk miljö kan ligga bakom ett ostabilt beteende. Vidare framgår det att det också kan rör sig om en omognad hos ett barn eller uppkomma hos barn som till sin natur är väldigt känsliga. Johannessen (1995) påtalar att orsaken till bristande koncentration kan bero på att uppgiften som ges inte är tillräckligt intressant eller motiverande för ett barn. Osäkerheten inför en uppgift kan även bidra till att barnet inte riktar sin uppmärksamhet på själva uppgiften utan på något annat.

3.5 Stödinsatser

Enligt Johannessen (1995) måste stödinsatserna utformas utifrån exakta kunskaper om barnets koncentrationssvårigheter. Dessa fås genom att vi tar reda på om koncentrationssvårigheten

har samband med situationen, uppgiften, barnet som person eller pedagogens kommunikation. Man måste också ta reda på vad barnet verkligen kan koncentrera sig på och med utgångspunkt från detta utforma individuella insatser. Det är ofta pedagogens uppfattning som styr hur okoncentrerat ett barn uppfattas vara.

Kadesjö (2004) anser också att en kartläggning av hur barnet fungerar och vad som ligger bakom barnets sätt att vara måste ligga till grund för stödinsatserna. Efter det kan ett ställningstagande göras för att anpassa och tillrättalägga aktiviteter utifrån barnets behov. Förskolan kan stimulera barn till positiva upplevelser på många områden som rör sinne och kropp. Miljö, material och dagsprogram behöver då anpassas till barnets förutsättningar, samtidigt som det sociala samspelet behöver uppmärksammas för att skapa gynnsamma förutsättningar för utveckling. (Kadesjö, 2004)

De problem som uppstår i samband med koncentrationssvårigheter kommer att påverka barnets inlärningsförmåga och därför är det viktigt att hitta sätt som hjälper barnet att komma till rätta med sina svårigheter. Om barnet med koncentrationssvårigheter ska lyckas tillgodogöra sig undervisningen i skolan och uppnå de mål och krav som finns måste det få olika stödinsatser. Barnets skolgång måste därför planeras utifrån dess förutsättningar och behov. Vidare framhålls att målsättningen med stödinsatserna måste vara att minska konflikten mellan vad omgivningen förväntar sig och vad barnet faktiska klarar av. Detta kan innebära att pedagogerna måste anpassa sina krav efter barnets förmåga, att göra ändringar i miljön eller att hjälpa barnet att utveckla sin förmåga. Kadesjö (2004) betonar betydelsen av att barnet och omgivningen måste lära sig att leva med och hantera barnets svårigheter. Möjligheter till stimulans och nya erfarenheter i vardagen är viktigare för barnet än isolerade träningsinsatser. Likaså är det av stor betydelse att tänka igenom bemötande och pedagogiska förhållningssätt i barnets hela skolsituation.

Pettersson (2005) menar att en kartläggning måste göras utifrån föräldrarnas och barnets behov och önskemål. Att beskriva barnets svårigheter och vad som sker utan att värdera menar Pettersson (2005) kan vara en bra början för att komma överens om mål och arbetssätt som passar för barnet. Det är även relevant att därefter diskutera vilka konsekvenser den nya kunskapen medför för barnet i skolan och göra barnet delaktig i processen.

Juul (2005) påpekar att barn med koncentrationssvårigheter behöver regler, konsekvenser och belöningar. De bör vara väl förtrogna med vad som förväntas av dem. En tydlig struktur med återkommande rutiner skapar trygghet för dessa barn i skolan. Positiv förstärkning då barnet följer regler eller då det lyckas har stor betydelse för barnets motivation. Att ställa krav där barnet lyckas och att undvika improvisation är viktigt. De här barnen kan behöva ett konkret schema med t ex kartongbitar i olika färger för att deras uppmärksamhet ska riktas på vad som skall utföras.

3.6 Helhetssyn

Fischbein och Östberg (2003) talar om att pedagogerna i förskolan måste göra barnen delaktiga i verksamheten för att skapa en meningsfullhet hos barnen. Det är väsentligt att göra gemensamma samvaroregler för att barnen ska kunna ta ansvar för sina handlingar liksom att de görs delaktiga i lösningar av konflikter. Vidare påtalar Fischbein och Östberg (2003) att det är viktigt att se varje barn och bekräfta barnet positivt. Det är angeläget att skapa en helhetssyn på barn i svårigheter för att kunna samordna insatserna och få en gynnsam inlärning.

Wiking (1991) framhåller att det är väsentligt att barn som har svårigheter får en kontaktperson när de börjar i förskolan. Att från början skapa en bra relation till dessa barn är viktigt för att de ska känna trygghet och bli bemötta utifrån sina behov. Ofta har dessa barn svårt att vara tillsammans med andra barn och som pedagog måste man därför göra dem uppmärksamma på att man kan ha nytta av varandra i olika situationer, till exempel i leken. Att hjälpa barnen in i leken och stödja dem på olika sätt är betydelsefullt för deras utveckling.

Kadesjö (2004) talar om att stödinsatserna som ges till barn i svårigheter måste utgå ifrån en helhetssyn där barnets motoriska, emotionella, kognitiva och sociala förmåga hänger samman och inte ses som isolerade delar. En brist inom någon av dessa förmågor kan påverka hur barnet fungerar i stort men en välutvecklad förmåga inom ett område kan även kompensera för brister inom ett annat. Kadesjö (2004) menar att varje gång man gör ett försök att påverka barnets förmågor kommer detta även att beröra helheten det vill säga barnet som person. Barn med koncentrationssvårigheter har problem med att se sammanhang och skapa överblick och just därför är det viktigt att insatserna utgår från barnets hela situation så att helheten stärks.

För att skapa bästa möjliga förutsättning för barns utveckling och självförtroende i skolan krävs en gemensam pedagogisk grundsyn hos pedagogerna. Frustration bildas hos de barn som möter pedagoger med stor variation gällande förhållningssätt och kommunikation (Lindö, 2002).

4 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

I detta kapitel kommer vi att beskriva olika perspektiv inom specialpedagogik. Detta gör vi för att ta reda på om specialpedagogernas synsätt får olika konsekvenser för hur stödinsatserna ser ut i de olika verksamheterna som vi besökt.

4.1 Salutogena perspektivet

Idag finns en tendens att fokusera på avvikelser och problem när det gäller barns svårigheter i förskolan och skolan. Vi anser att det är viktigt att utgå från det som är positivt och arbeta vidare med det som faktiskt är bra hos barnet. I arbetet kommer vi därför att ha det salutogena perspektivet som en teoretisk utgångspunkt. Det salutogena perspektivet innebär att sätta fokus på hälsans ursprung, det friska perspektivet. Antonovsky myntade begreppet KASAM som omfattar:

- begriplighet
- hanterbarhet
- meningsfullhet

Om man ser meningen med det som ska göras i tillvaron är det enklare att begripa syftet med sina egna insatser. Detta leder i förlängningen till att det blir lättare att hantera verkligheten (Lundgren & Persson, 2003).

4.2 Kategoriska perspektivet

I det kategoriska perspektivet ringar man in förmågor eller egenskaper som är problematiska för barnet. Barnet är bäraren av problemet som finns och fokus läggs på normalitetsbegreppet vilket innebär att man skiljer det normala från det onormala. Vidare letar man efter tydliga problemgrupper och knyter an barnets svårigheter till neurologiska och psykologiska orsaker. Utifrån de brister som barnet uppvisar kompenserar specialpedagogiken barnet (Nilholm, 2003).

4.3 Kritiska perspektivet

I det kritiska perspektivet menar man att behovet av specialpedagogik inte beror på barnets egenskaper i sig utan på sociala processer. Man vill hitta orsaker till pedagogiska svårigheter som finns i barnets sociala miljö och sätta in åtgärder utifrån barnets behov. Omgivningen ska alltså anpassas efter barnets svårigheter. Barnets möts efter sina förutsättningar och behov i skolan utan segregering. I detta perspektiv är man skeptisk till specialpedagogikens nytta (Nilholm, 2003).

4.4 Relationella perspektivet

I det relationella perspektivet menar man att barnets svårigheter uppstår i mötet med olika företeelser i undervisningsmiljön. Barnet ses alltså inte som bärare av svårigheterna. Man utgår från en helhetssyn där både barnet och omgivningen inkluderas och man arbetar med långsiktiga lösningar där undervisningen anpassas efter barnets förutsättningar (Atterström & Persson, 2000).

4.5 Dilemmaperspektivet

I dilemmaperspektivet talas det om motsättningar. Alla barn ska dels ges likvärdiga erfarenheter och kunskaper samtidigt som det ska anpassas till varje barns individuella förutsättningar. ”Det man lyfter fram inom dilemmaperspektivet är att det är viktigt att skaffa sig kunskap om hur dessa motsättningar tar sig uttryck i konkreta situationer” (Nilholm, 2003, s.19).

5 METOD

I detta kapitel redovisas den metod vi valt för arbetet samt urval av intervjupersoner, genomförande samt reliabilitet och validitet.

5.1 Allmänt om metod

Enligt Stukat (2005) kännetecknas den kvalitativa metoden av att man vill tolka och förstå de resultat som framkommer. Avsikten med en kvalitativ metod är att förstå hur fenomen uppfattas av människor. Genom att ta del av en annan människas livsvärld får forskaren fram kunskap och en djupare förståelse av fenomenet. Då forskarens förförståelsen har stor betydelse när materialet ska tolkas kan resultatet bero på vem som har gjort tolkningen. Detta innebär att resultaten sällan kan generaliseras vilket är en nackdel för denna metod. En annan nackdel med denna metod är att reliabiliteten kan vara osäker. Stukat (2005) framhåller öppna intervjuer av olika slag, ostrukturerade observationer och fallstudier som några vanliga angreppssätt när det gäller det kvalitativa synsättet.

Den kvantitativa metoden utmärks av att man söker säker kunskap som går att mäta. Metoder för insamling av data kan vara standardiserade tester, strukturerade enkäter eller intervjuer, observationer enlig särskild registreringsschema. Enligt Stukat (2005) samlas först ett stort antal fakta in som sedan analyseras och tolkas med hjälp av statistiska mätmetoder. Fördelen med en kvantitativ undersökning är att resultaten som framkommer ofta bli breda och kan generaliseras på fler än de som undersökningen gjorts på. En nackdel med denna metod är att det inte blir något djup och att det inte finns någon garanti för att det insamlade materialet är relevant för frågeställningen (Stukat, 2005).

5.2 Val av metod

Vi anser att det finns två möjliga metoder att välja mellan. Den kvantitativa undersökningsmetoden där enkäten används eller den kvalitativa undersökningen där intervjuer används. Vi var först inriktade på att använda den kvantitativa undersökningen men utifrån vårt ämne insåg vi snart att det var mycket svårt att formulera frågor som kunde besvaras entydigt. Eftersom tydlighet och noggrannhet i frågeformuleringen och enhetlighet i svarsalternativen är ytterst väsentligt när det gäller enkäter valde vi att inrikta oss på intervjuer. I intervjuer har vi större möjlighet att förtydliga frågorna utifrån situationen vi

befinner oss i samt fördjupa svaren hos intervjupersonen med följdfrågor när så behövs. Vi anser att ämnet vi valt kräver intervjuer för att komma till sin rätt. Det är även önskvärt att ta del av intervjupersonernas tonfall, mimik och gester för att få en helhetsuppfattning.

En intervju kan vara strukturerad eller ostrukturerad beroende på vilket utrymme man vill ge intervjupersonen (Stukat, 2005). Vi har valt att genomföra våra intervjuer i form av öppna samtal med hjälp av frågor från en intervjuguide. Utifrån dessa frågor följer vi upp intervjupersonernas svar på ett individuellt sätt. En intervju av detta slag kallas enligt Kvale (1997) för en halvstrukturerad intervju. Anledningen till att vi har valt att genomföra halvstrukturerade intervjuer är att vi vill fånga intervjupersonernas uppfattningar om koncentrationssvårigheter. Genom att använda denna metod anser vi i likhet med Stukat (2005) att svaren kan bli mer fördjupade och utvecklande.

5.3 Liknande studiers metod

Inom ämnet koncentrationssvårigheter finns en hel del skrivet. Vi har tagit del av några uppsatser där vi har funnit att forskarna till största delen använder sig av intervjuer i sina undersökningar. Vi kan även konstatera att många av de arbeten som gjorts inom det specialpedagogiska området hänvisar till intervjuer som metod. Utifrån detta drar vi slutsatsen att intervjuer fungerar mycket bra som metod gällande det ämne vi valt, vilket även Stukat (2005) påtalar.

5.4 Pilotstudie

Vi anser att en pilotstudie är av stor vikt när det gäller forskningsintervjuer. Vi valde att pröva våra frågeställningar på två specialpedagoger för att se om de kartlade vårt ämne, var relevanta i förhållande till vårt syfte och för att få nya infallsvinklar. De frågor som fanns förberedda i intervjuguiden var utformade utifrån vår förförståelse om ämnet. Ordningsföljden på frågorna var inte på något sätt avgjord innan pilotintervjuerna genomfördes utan ordningen föll sig naturligt under intervjuernas gång. Vi intervjuade med bisittare vilket gjorde att vi fick en helhet under intervjun som vi kunde återvända till i våra senare diskussioner. Det gjorde att vi fick möjlighet att diskutera och revidera frågorna inför kommande intervjuer i vårt examensarbete. Vi fick också möjlighet att diskutera vår funktion som intervjuare vilken har stor betydelse för resultatet.

5.5 Undersökningsgrupp

Vi har valt att intervjua tio specialpedagoger inom förskola och skola. Specialpedagogerna arbetar i två olika kommuner i södra Sverige. Fem av specialpedagogerna arbetar i en mindre kommun och fem av specialpedagogerna arbetar i en större kommun i södra Sverige. Denna indelning gör vi för att få en så bred uppfattning som möjligt om specialpedagogers syn på barn med koncentrationssvårigheter. Inom varje kommun har vi valt att jämt fördela intervjuerna inom förskolan respektive skolans tidigare år. Detta innebär att vi kan jämföra likheter och olikheter, vilket ökar validiteten. Något som även Kvale (1997) framhåller. För att minska bortfallet väljer vi att kontakta intervjupersonerna innan för att bestämma tid och plats utifrån intervjupersonernas förutsättningar och tidsramar.

5.6 Presentation av specialpedagoger

5.6.1 Förskolan

Specialpedagog 1 (SP1) är förskollärare i grunden. Hon har arbetat som specialpedagog i 1,5 år med skolutveckling, handledning och barnet eftersom hon inte anser att benämningen undervisning hör hemma i förskolans värld. Hon poängterar dock att hon aldrig arbetar med enskild undervisning utan alltid integrerat i grupp. Specialpedagog 2 (SP2) är förskollärare sedan 1986. Hon har arbetat som specialpedagog i sju år med skolutveckling, handledning och undervisning. Specialpedagog 3 (SP 3) är utbildad förskollärare och specialpedagog med inriktning mot barn med socioemotionella svårigheter. Hon har arbetat som specialpedagog i tio år och arbetsuppgifterna handlar till största delen om enskilt arbete med barn, handledning samt samtal med föräldrar. Specialpedagog 4 (SP 4) tog sin specialpedagogiska examen med inriktning på komplicerad inlärningssituation för tolv år sedan och är förskollärare i botten. Hon arbetar i ett uppdragsbaserat team där arbetsuppgifterna är utifrån de uppdrag som kommer in till teamet. Specialpedagog 5 (SP 5) har arbetat som specialpedagog i femton år med inriktning mot förskolan. Hon tillhör ett centralt resursteam som arbetar på uppdrag mot förskolor i området. Ofta rör det sig om svårigheter med enskilda barn eller barngrupper men även handledning av pedagoger och föräldrar förekommer.

5.6.2 Skolan

Specialpedagog 6 (SP 6) är mellanstadielärare i botten och har arbetat som specialpedagog/talpedagog i arton år. Hennes arbetsuppgifter innefattar både ett arbete som talpedagog i särskolan, enskild undervisning med elever i skolan samt handledning av pedagoger, barn och föräldrar. Specialpedagog 7 (SP 7) är utbildad fritidspedagog och specialpedagog och har arbetat som specialpedagog i åtta år med inriktning mot skolan. Arbetsuppgifterna består av att kartlägga elevernas behov samt handledning av pedagoger och föräldrar. Specialpedagog 8 (SP8) är förskollärare från början. Hon har arbetat i fyra år inom skolan med undervisning enskilt eller i grupp. Specialpedagog 9 (SP9) är förskollärare med specialpedagogexamen inriktning tal och språk. Hon har arbetat 5,5 år med undervisning enskilt eller i grupp i huvudsak som talpedagog. Specialpedagog 10 (SP10) är förskollärare med specialpedagogexamen, inriktning mot det socioemotionella området. Hon har arbetat i sju år till största del med undervisning i grupp eller enskilt.

5.7 Datainsamling

Innan intervjuerna genomfördes ägnade vi mycket tid åt att skriva ner en intervjuguide som var relevant i förhållande till vårt syfte. Kontakt med de berörda specialpedagogerna togs genom telefon för att få deras samtycke till att delta i vår kvalitativa undersökning samt för att boka en tid och plats för intervjuerna. Tidpunkten för intervjuerna bestämdes utifrån när specialpedagogerna hade tid. Därpå skickades ett e-mail till specialpedagogerna med intervjuernas syfte samt de frågeställningar som vi tänkte använda oss av. Vi informerade specialpedagogerna om att vi avsåg att spela in intervjuerna på band samt att de behandlas anonymt. För att det skulle bli enkelt och bekvämt för intervjupersonerna gjordes intervjuerna på deras respektive arbetsplatser. Varje intervju skrevs ut i sin helhet för att därefter kunna analyseras.

5.8 Databearbetning

Stukat (2005) talar om att en presentation av kvalitativa resultat måste delas upp i områden för att bli mer begripliga. Vi har valt att redovisa våra resultat utifrån två område, förskola respektive skola. Denna uppdelning gör vi för att examensarbetet ska bli mer överskådligt och för att förtydliga de olika verksamhetsområdena som specialpedagoger arbetar mot. Varje frågeställning kommer att presenteras var för sig och vi har valt att sammanföra de mest

förekommande svaren först under varje frågeställning för att göra arbetet lättfattligt. Efter vår presentation av resultaten kommer vår analys.

Enligt Kvale (1997) finns det fem olika metoder som är användbara då man ska analysera en intervju, meningskoncentrering, meningskategorisering, narrativ strukturering, meningstolkning och ad hoc-metoden. Meningskoncentrering innebär att långa intervjutexter koncentreras till mindre exaktare meningar medan meningskategorisering går ut på att intervjumaterialet delas upp och kodas i kategorier. Narrativ strukturering betyder att intervjuanalysen skrivs som en sammanhängande berättelse medan metoden meningstolkning går ut på att forskaren gör en djupare tolkning av texten utifrån sin egen teori. Ad hoc-metoden nämns som elektroniskt tillvägagångssätt där alla medel är tillåtna och där resultatet presenteras i figurer, ord och siffror. Syftet med själva analysen är enligt Kvale (1997) att beskriva och tolka olika budskap i intervjun. Efter att ha tagit del av olika metoder för genomförandet av en analys har vi valt att använda metoden meningskategorisering för att analysera och sortera materialet i vårt examensarbete. Denna metod anser vi ger en bra struktur på vårt arbete samt ger bättre möjlighet att jämföra likheter och skillnader då vi ska analysera materialet. Kategorier kan antingen vara förutbestämda innan intervjun genomförs eller så kan de växa fram under analysens gång (Kvale, 1997). I vårt fall har vi valt att låta kategorierna växa fram under analysens gång.

5.9 Tillförlitligheten och generaliserbarheten av de kommande resultaten

Vi anser att det är viktigt att vara medvetna om vad begreppen reliabiliteten (tillförlitligheten), validiteten (giltigheten) och generaliserbarheten innebär i vårt arbete. Enligt Stukat (2005) kan begreppet reliabilitet översättas till mätnoggrannhet och begreppet validitet till hur bra ett mätinstrument mäter det som man avser att mäta. Generaliserbarhet innebär för vem resultaten kommer att gälla (Stukat, 2005).

Att vår förmåga som intervjuare har påverkat reliabiliteten i vårt examensarbete är vi fullt medvetna om liksom feltolkningar då det gäller våra frågor och svar. För att öka reliabiliteten i vårt examensarbete har intervjuerna därför spelats in på band. Att säkerställa validiteten i vårt arbete har varit svårt eftersom vi inte kan garantera att intervjupersonerna har varit ärliga i sina svar. ”En vanlig kritik av forskningsintervjuer är att deras resultat är ogiltiga därför att intervjupersonernas rapporter kan vara falska” (Kvale, 1997, s.219). För att öka validiteten

ytterligare har vi försökt skapa en bra relation med våra intervjupersoner före intervjun och använt oss av bisittare, som fört anteckningar under intervjuernas gång. Varje intervju har avslutats med en kort sammanfattning för att garantera att vi har tolkat våra intervjupersoner på ett korrekt sätt. Utskrifterna av intervjuerna har bedömts av oss båda för att inte den som gjort intervjun ska ha påverkats av sin egen förförståelse. Frågorna i intervjuguiden har diskuterats med kurskamrater och kollegor under arbetets gång för att vara säkra på att vi mätt det vi avser att mäta.

Att vi valt en liten undersökningsgrupp kommer att påverka generaliserbarheten. Anledningen till att vårt urval är litet beror på att tiden för vårt examensarbete har varit begränsad. Vi anser dock att vårt urval av undersökningspersoner är representativ för ämnet som vi belyser.

5.10 Etiska aspekter

Vi anser att det är viktigt att ta upp vårt examensarbetes etiska aspekter. Före varje intervju har information skickats ut till intervjupersonerna om vårt arbetes syfte, bakgrund och intervjufrågor. Vi har även informerat intervjupersonerna om att alla intervjuer behandlas anonymt. Av etiska skäl har vi valt att avidentifiera de intervjupersoner som deltar i vår undersökning. ”Hänsyn måste tas till de medverkandes anonymitet” (Stukat, 2005, s.131). Vi har även gett intervjupersonerna möjlighet att granska den utskrivna versionen av intervjun. Detta innebär att de har fått möjlighet att påverka resultatet genom att diskutera och eventuellt ta bort sådant som de uppfattar som missuppfattningar.

6 RESULTAT

I detta kapitel kommer vi att redovisa de resultat vi fått utifrån våra intervjufrågor. De mest förekommande svaren presenteras först under varje fråga. För att göra resultatet mer överskådligt kommer vi även att göra en uppdelning inom respektive verksamhetsområde.

6.1 Förskolan

6.1.1 Hur definierar Du koncentrationssvårigheter?

Alla specialpedagoger inom förskolan anser att koncentrationssvårigheter innebär att vara orolig, rastlös och att gå från aktivitet till aktivitet utan att göra något färdigt. De anser också att det innebär att ha svårt att bortse från andra intryck runtomkring (SP 1, SP 2, SP 3, SP 4 och SP 5).

Både SP 1 och SP 5 menar att koncentrationssvårigheter är en del av en annan problematik, att det förekommer i kombination med något annat.

SP 2 menar att det handlar om att styras av impulser, man styrs av yttre eller inre stimuli. SP 4 anser att det innebär att ett barn har svårt att hålla kvar fokus på någonting.

6.1.2 Vad är viktigt att tänka på i mötet med barn som har koncentrationssvårigheter?

Barn med koncentrationssvårigheter måste veta vad som förväntas av dem, de behöver ha en tydlig struktur, menar SP 2, SP 3 och SP 5. ”Jag tycker att man kan ge dem många regler men man måste göra det med hjärtat” (Intervju den 20/11-06).

SP 2 menar också att det är betydelsefullt, som pedagog att hitta tillgångar hos barnet, pedagogens inställning får betydelse för barnets beteende. Pedagoger måste leda och stödja dessa barn i olika situationer. SP 1 anser att mötet mellan pedagog och barn är viktigt. ”Vi måste vara medvetna om vilka värderingar vi har med oss i vår ryggsäck för att kunna agera professionellt i vårt uppdrag” (Intervju den 13/10-06). Pedagogens förhållningssätt är avgörande, det är här förändringar kan göras inte hos barnet.

Att ibland dela in en stor barngrupp i mindre grupper kan underlätta för barn som har koncentrationssvårigheter. Vidare anser SP 3 att pedagoger och föräldrar måste ha samma förhållningssätt mot barnet.

SP 4 menar att miljön runt omkring barnet är viktig. ”Olika barn blir störda av olika saker och det måste man ju upptäcka. Lära känna barnet som det handlar om och försöka förstå honom eller henne” (Intervju den 14/11-06). Vidare påtalar SP 4 att motivationen är mycket viktig för dessa barn. Att hitta former där barnen känner sig motiverade att göra det som pedagogen vill att barnet ska göra.

6.1.3 Vilka insatser/åtgärder görs för dessa barn idag?

SP 1, SP 2, SP 3 och SP 4 framhåller vikten av att skriva ett åtgärdsprogram på barn i svårigheter. Att kartlägga barnets starka sidor och i vilka situationer som barnet fungerar är viktigt. I åtgärdsprogrammet bör det också framgå vilken åtgärd som är kopplad till situationen. Det handlar ofta om att dela upp barnen i mindre grupper eller förändra någonting i verksamheten. Det är viktigt att göra föräldrarna delaktiga i åtgärdsprogrammet och att ha regelbundna samtal med barnets föräldrar där man följer upp hur det har gått. Genom att skriva och diskutera en IUP eller ett åtgärdsprogram på ett barn så anser SP 1 att pedagogerna ibland kan uppleva en förändring.

SP 2 och SP 5 arbetar med att filma för att fånga in dessa barn i mer konkreta situationer. Genom film får pedagogerna möjlighet att se hur de bemöter barnet och diskutera förhållningssätt.

SP 2 och SP 5 anser att man måste hitta motivationen och strategier för att underlätta för dessa barn. SP 5 talar om att pedagogerna måste ta tillvara på de tillfällen när barnen öppnar dörren lite på gränt och möta barnen där. Vidare påtalar hon att barn idag behöver komma till förskolan för att bara koppla av och att små pojkar måste få lov att ta ut svängarna.

SP 1 anser att det är viktigt att uppmärksamma pedagogernas förhållningssätt men också att se till helhetssynen, vad som kan ändras i verksamheten och miljön för att underlätta för dessa barn.

En annan åtgärd kan vara att ge pedagogerna handledning. SP 4 menar att förståelsen är jätte viktig, att pedagogerna inser att barnets beteende beror på någonting, kanske en neurologisk orsak och att de behöver hjälp. Pedagogerna måste ligga steget före och att vara ett stöd för barnet i olika situationer. ”Man måste utse en i personalen som styr in barnet i aktiviteten och inte släpper för mycket i styrningen” (Intervju den 14/11-06).

6.1.4 Hur skulle du vilja att det såg ut?

SP 1 anser att verksamheten är bra där hon arbetar. ”Det har hänt jättemycket med förhållningssättet sedan jag började” (Intervju den 13/10-06). Hon anser att man som pedagog måste inse sin begränsning, ibland är en svårighet inte ett pedagogiskt problem. Då måste andra specialister ta över.

SP 2 påtalar att förskolan är bra på att möta alla barn, men förhållningssätt och metoder kan alltid utvecklas. Det handlar ofta om variation av kunskap hos pedagogerna, vilket vi som specialpedagoger kan hjälpa till med i form av fortbildning.

SP 3 önskar att det fanns mer specialpedagogik i lärarutbildningen så att pedagogerna i förskolan hade haft större förståelse och kunskap om hur dessa barn fungerar. Hon anser också att fler resurser skulle behövas eftersom barn med koncentrationssvårigheter behöver mycket stöd.

SP 4 anser att det är viktigt att specialpedagoger påtalar att dessa barn finns eftersom denna grupp av barn lätt glöms bort.

SP 5 vill ha mindre barngrupper.

6.2 Skolan

6.2.1 Hur definierar du koncentrationssvårigheter?

Alla specialpedagoger (SP 6, SP 7, SP 8, SP 9 och SP10) inom skolan är överens om att ett barn som har koncentrationssvårigheter inte klarar av skoluppgifter eller andra uppgifter. Dessa barn har svårt att sitta still, rör sig mycket, har svårt att rikta sin uppmärksamhet under

en längre tid på samma sak. SP 10 sammanfattat begreppet med ”De som blir störda eller overksamma i klassrummet” (Intervju den 27/11-06).

Två specialpedagoger (SP 8 och SP 9) nämner att barn med koncentrationssvårigheter inte kan ta instruktioner. Dessa barn får oftast inget gjort under lektionerna utan sitter och väntar eller gör allt annat som man inte ska göra anser SP 8. SP 9 påtalar dålig uthållighet och svårighet att styra tanke och handling. ”Man kan inte hålla tråden” (Intervju den 13/11-06).

6.2.2 Vad är viktigt att tänka på i mötet med barn som har koncentrationssvårigheter?

Alla specialpedagoger (SP 6, SP 7, SP 8, SP 9 och SP 10) anser att det är viktigt att kartlägga vilken typ av svårighet barnet har för att kunna ge rätt bemötande. SP 9 poängterar vikten av att ta reda på orsaken till svårigheterna. Beror de till exempel på motorik, familjeförhållanden eller en diagnos.

Flertalet av specialpedagogerna (SP 6, SP 7, SP 9 och SP 10) lyfter klassrumsmiljöns betydelse för barn med koncentrationssvårigheter. SP 6 menar att barnets placering i klassrummet noga måste tänkas igenom. Det finns allt från barn som har myror i byxorna till barn som bara sitter och tittat ut genom fönstret. ”Hur du bemöter barnen beror på deras specifika svårighet, givetvis” (Intervju den 15/11-06). Skärmar och hörlurar anser både SP 7 och SP 8 är bra hjälpmedel att ta till för att dessa barn inte ska bli störda i klassrummet. SP 10 påtalar att det är viktigt med skalade miljöer för att minska inputen för dessa barn. Vidare lyfter även hon att det är viktigt att se till individen. ”Vi måste se till det enskilda barnet” (Intervju den 27/11-06).

Två specialpedagoger (SP 7 och SP 9) talar om vikten av att skapa en god relation till barn som är okoncentrerade för att de ska lyckas i skolan. ”Vi är väldigt klara över att positiva relationer är grundläggande för allt” (Intervju den 27/11). Både SP 7 och SP 9 menar att pedagoger i skolan måste ta tillvara på barnens intresse och utgå från detta i undervisningen. ”Så måste barnen vara motiverade att man försöker hitta det som barnen är intresserade av. Om de ska läsa texter att man hittar det som intresserar dom t ex bilar och fotboll” (Intervju den 13/11). Vidare talar de om att lektionspassen inte får vara för långa utan passen måste brytas av med kort rörelse eller musikpauser för att dessa barn ska orka hålla koncentrationen under en längre tid.

6.2.3 Vilka insatser/åtgärder görs för dessa barn idag?

Specialpedagogerna vidtar olika insatser och åtgärder för att hjälpa dessa barn i skolan. Alla specialpedagoger (SP 6, SP 7, SP 8, SP 9 och SP 10) är dock eniga om att de insatser och åtgärder som görs är beroende på vilken svårighet som barnet har. Det är viktigt att utgå från det enskilda barnet.

SP 6, SP 7, SP 8 och SP 9 anser att det krävs insatser och åtgärder i klassrumsmiljön. SP 6 hjälper pedagoger att uppmärksamma vad som behöver förändras i miljön för att det ska bli bättre för barnet. Att hitta en bra placering där intrycken kan reduceras och där barnet kan få lite mer avskildhet kan kanske hjälpa det att fokusera på uppgifterna menar SP 6. SP 8 och SP 9 menar att skärmar och hörlurar kan användas för att avgränsa ljud och intryck. Två specialpedagoger talar om att det ibland förekommer enskild undervisning av barn med koncentrationssvårigheter. ”Sen så är det ju då vissa barn som har så pass mycket koncentrationssvårigheter att de kan aldrig vara i en stor klass för att de inte klarar av det” (Intervju den 13/11-06).

Några specialpedagoger (SP 7, SP 9 och SP 10) talar om att det måste finnas insatser i undervisningen för att ett barn med koncentrationssvårigheter ska lyckas med inlärningen i skolan. Både SP 7 och SP 9 menar att det är viktigt att inte ha för långa arbetspass och att införa naturliga rörelsepauser på schemat. Tydliga vuxna och struktur över skoldagen anser de också är betydelsefullt. SP 10 understryker att okoncentrerade barn behöver få en uppgift i taget. ”Jag skriver ofta på tavla, använder olika färger, olika papper, lägger fram olika lådor. Nu gör du det här som ligger i lådan och sen har du till exempel fritt val, en morot. Det är väldigt bra för de här barnen” (Intervju den 27/11-06). Vidare påtalar både hon och SP 7 att belöningssystem av olika slag kan vara effektivt till exempel små klistermärken. Att man belönar ett gott beteende istället för att fokusera på ett dåligt beteende menar de är viktigt.

Två specialpedagoger (SP 7 och SP 10) menar att ett åtgärdsprogram ska skrivas om barnet har stora koncentrationssvårigheter. SP 7 talar om att läs- och skrivsvårigheter ofta är vanligt förekommande hos barn med koncentrationssvårigheter. Därför bör ett åtgärdsprogram upprättas. Ett åtgärdsprogram skrivs även utifrån att samspelet mellan skolan och hemmet ska bli bättre anser SP 7. SP 10 menar att det är viktigt att kartlägga vad som fungerar och vad som inte fungerar i klassrummet. Även hon påtalar att ett åtgärdsprogram är betydelsefullt för att få föräldrarna delaktiga.

6.2.4 Hur skulle du vilja att det såg ut?

Fyra specialpedagoger (SP 6, SP 7, SP 8 och SP 10) vill ha mindre klasser och önskar att det fanns mer smårum i skolan så att pedagogerna skulle kunna gruppera barnen på ett annat sätt. SP 6 anser att detta hade minimerat problemen. SP 7 påtalar att antalet barn i varje grupp är för många vilket gör det svårt att individualisera undervisningen efter barnens behov. ”Jag önskar så klart mindre barngrupper så att man har möjlighet att se alla och att alla känner sig sedda” (Intervju den 27/11-06). SP 10 framhåller att hon vill att specialpedagogerna ska rådfrågas då klasserna sätts ihop. Hon anser att barn med diagnos är väl försedda med resurser medan ”gråzonsbarnen” med koncentrationssvårigheter har det svårare.

En god personaltäthet anset både SP 6 och SP 7 är betydelsefullt för barn som har olika svårigheter. Många okoncentrerade barn är även i behov av fler vuxna i skolan. SP 7 framhåller även personalgruppens funktion. ”Sen kan jag också tycka att de konstellationer som vi har idag att det är värdefullt om man regelbundet tänker efter hur man organiserar personalgrupperna. ”Organiserar vi oss maximalt med vad vi kan göra” (Intervju den 27/11-06). SP 8 och SP 10 tycker däremot att barn med koncentrationssvårigheter inte behöver fler vuxna omkring sig. ”Mer personal gör bara barnen mer förvirrade” (Intervju den 13/11-06).

SP 9 vill kunna stödja mer individuellt efter förmåga och göra barnen mer delaktiga. Hon vill ta tillvara på det som barnen är duktiga på och därefter skapa ett sammanhang utifrån intresse. ”Jag vill ha en skola där alla barn har möjlighet att lyckas” (Intervju den 13/11-06). Både SP 9 och SP 7 menar att man borde ta tillvara på de estetiska ämnena. ”Många gånger tycker ofta eleverna som har specifika svårigheter om de här ämnena” (Intervju den 27/11-06).

7 ANALYS AV RESULTAT

I detta kapitel kommer vi att presentera vår analys utifrån metoden meningskategorisering. Kategorierna har vuxit fram under analysens gång och är skapade med hänsyn till de olika verksamhetsområdena, förskola och skola.

7.1 Förskola

7.1.1 Kartläggning

Specialpedagogerna inom förskolan betonar att en kartläggning av barn med koncentrationssvårigheter är väsentlig. Denna görs för att tydliggöra situationer som fungerar eller inte fungerar för barnet. ”Lära känna barnet som det handlar om och försöka förstå honom eller henne, ofta är det ett barn som personalen är lite trötta på och uppgivna omkring i arbetet” (Intervju 14/11-06). Specialpedagogerna anser att de i sin kartläggning upptäcker mycket som pedagogerna inte ser eller bortser ifrån eftersom situationen är så ansträngd. Det är viktigt att förstå varför barnet beter sig som det gör, vad som är orsak till beteendet. ”Man kan inte sätta upp tio punkter övergripande utan man måste lära känna barnet och prata med människor som känner barnet för att komma nära inpå” (Intervju 14/11-06). Samarbetet med pedagogerna i verksamheten är också viktig eftersom det är de som känner barnet bäst.

Att kartläggningen leder till en dokumentation i form av åtgärdsprogram påtalas av flera av specialpedagogerna. Här ska det tydligt framgå vilken åtgärd som krävs i de olika situationerna. SP 1 anser att i vissa fall kan pedagogerna uppleva en förändring hos barnet i samband med att svårigheten har formulerats och diskuterats utifrån ett åtgärdsprogram. ”När jag själv bildat mig en uppfattning om hur barnet är, då är det dags att träffa föräldrarna och prata med dem” (Intervju 11/10-06). Alla åtgärder inom förskolan görs i samförstånd med föräldrarna, vilket poängteras av specialpedagogerna. Detta innebär att föräldrarna fortlöpande får information om utvecklingen hos barn i svårigheter.

I specialpedagogernas arbete med kartläggning framgår tydligt det relationella perspektivet. När Atterström & Persson (2000) talar om detta perspektiv menar de att svårigheter uppstår i mötet med olika händelser i miljön. En stor del av specialpedagogernas kartläggning görs i grupp med hänsyn till verksamhetens miljö och uppgiftens utformning vilket belyser barn i svårigheter. Lundgren och Persson (2003) påtalar att det salutogena perspektivets hanterbarhet

innebär att i samspel med andra veta var man kan söka hjälp för att hantera en uppkommen situation. Att tillsammans med specialpedagogerna ge pedagogerna möjlighet att dokumentera och diskutera barn i svårigheter innebär att pedagogerna får en förståelse som ger ny kraft och nytt engagemang i relation till barnet. Detta kan av pedagogerna upplevas som en förändring hos barnet men vi tillsammans med SP 1 tolkar det som en förändring hos pedagogerna.

7.1.2 Förhållningssätt

Flera av specialpedagogerna som arbetar inom förskolan anser att pedagogernas förhållningssätt har stor betydelse för verksamheten. Det är i mötet mellan pedagog och barn som mycket händer, både positivt och negativt. SP 1 anser att pedagogerna måste uppmärksamma sitt förhållningssätt. ”Är det jag som ger barnet koncentrationssvårigheter eller fungerar barnet bättre tillsammans med en annan pedagog?” (Intervju, 13/10-06). Detta synsätt får avgörande betydelse för verksamheten eftersom specialpedagogen också betonar att det är pedagogen som ska ändra sig och inte barnet. Vidare påtalar SP 2 förhållningssättet när hon säger att pedagogens inställning till barn och beteende får betydelse för verksamheten. ”Det är ett beteende, det är ingenting som jag behöver ta åt mig känslomässigt” (Intervju 24/10-06). SP 2 anser att det är avgörande för pedagogens förhållningssätt att hitta tillgångar hos barnet eftersom pedagogens attityder påverkar omgivningen.

Vi anser liksom SP 1 att pedagogers förhållningssätt är en känslig fråga eftersom det handlar om personers erfarenheter och värdegrund. Det innebär att diskussioner i detta ämne måste underbyggas av fakta. För att kunna uppmärksamma pedagogers förhållningssätt och bemötande i vardagliga situationer väljer SP 2 och 5 att filma ”Då ser man vad det är som gör att barnet kan hålla kvar koncentrationen och då kan man göra mer av det” (Intervju 24/19-06). Vi tolkar det som att dokumentation i form av film är ett bra sätt för att kunna diskutera pedagogers bemötande och attityder utifrån barnets bästa.

Specialpedagogerna väljer också att gå steget längre genom att uppmärksamma föräldrarnas roll. De betonar att ett gemensamt förhållningssätt från pedagoger och föräldrar gentemot barnet är ytterst väsentligt**.** ”I bemötandet är det här med samarbetet med föräldrarna jätteviktigt. Att man försöker hålla samma förhållningssätt” (Intervju 11/10-06).

Det relationella perspektivet blir väldigt tydligt när specialpedagoger inom förskolan resonerar runt synen på koncentrationssvårigheter utifrån pedagogers förhållningssätt. Enligt Atterström och Persson (2000) handlar det relationella perspektivet om att anpassa verksamheten efter barnets individuella förutsättningar samt en ömsesidig förståelse och förmåga mellan pedagogerna och barnet. Här får pedagogens betydelse och sätt att vara lika stort utrymme som barnets. Det handlar om att hitta rätt relation mellan människor och det innebär inte att anpassning ska göras enbart till den vuxne. Lundgren och Persson (2003) beskriver att ett aktivt deltagande och att individen känner sig som en resurs är viktigt för att tillvaron ska kännas meningsfull ur ett salutogent perspektiv. Detta resonemang som belyser pedagogens beteende i förhållande till barnets beteende får betydelse för barn i svårigheter. SP 1 går så långt att hon hävdar att det inte är barnet som ska förändras utan endast pedagogerna. Detta resonemang är hon dock ensam om under intervjuerna.

7.1.3 Samsyn

De intervjuade specialpedagogerna anser att det krävs en samsyn i fråga om lärande och utveckling för att barn med koncentrationssvårigheter ska fungera i verksamheten. ”Så kommer man överens om att så här gör vi alltid när Kalle gör så här” (Intervju 24/10-06). Detta kräver kunskap, förståelse och gemensamma rutiner som är meningsfulla för pedagogerna för att det ska fungera. SP 2 poängterar att pedagogerna måste dra åt samma håll. Här får specialpedagogens roll stor betydelse genom fortbildning och pedagogiska diskussioner gentemot pedagoger som sen i sin tur ska förmedla ett gemensamt synsätt inför barnet.

Detta kan kopplas till det salutogena perspektivet där begriplighet och meningsfullhet är väsentligt för att barnet ska må bra. Enligt Lundgren och Persson (2003) handlar det om livsoptimism som innebär att man tror på sin förmåga och upplever att man behärskar även oväntade upplevelser Vi tolkar det som att denna begriplighet och meningsfullhet först måste förmedlas till pedagogerna för att dessa i sin tur genom sin upplevelse ska kunna skapa en verksamhet som innefattar begriplighet och meningsfullhet för barnet.

Enligt SP 2 och 3 vill barn ha det förutsägbara. ”Att de känner igen sig så behöver de inte lägga energi på vad som ska hända nu” (Intervju 24/10-06). Detta kräver ett samarbete som leder till att pedagogerna kan ligga steget före barn i svårigheter enligt SP 4. Det krävs tydliga

ramar och struktur för att barn med koncentrationssvårigheter ska lyckas i verksamheten. Pedagogens roll som förebild för barnet i verksamheten får betydelse också genom att struktur innefattar ett tydligt ledarskap och stöd gentemot barnet enligt SP 3.

Här framträder dilemma perspektivet. Nilholm (2003) menar att ett dilemma egentligen är motsättningar som inte går att lösa. Barnets individuella svårigheter kompenseras genom struktur, ramar och förutsägbarhet för att verksamheten ska kunna fortgå utifrån den syn på erfarenheter och kunskaper som pedagogerna har. Vi tolkar det som att struktur, ramar och stöd är viktigt för barn med koncentrationssvårigheter men att det också är väsentligt att förutsägbarheten inte går ut över den individanpassade verksamheten. Vi måste fråga oss om målet är att alla barn ska fungera lika bra i alla sammanhang inom förskolan.

7.1.4 Strategier

Flera av specialpedagogerna inom förskolan betonar att det är viktigt att fånga intresset hos barn med koncentrationssvårigheter. ”Men när barnet själv valde uppgifter så kunde det här barnet hålla på” (Intervju 24/10-06). Detta ses som en avgörande syn hos specialpedagogerna att förmedla till pedagogerna på avdelningarna. Det är viktigt att möta barnet där det befinner sig. Att uppmärksamma barnet i stunder som intresserar leder till motivation för barnet. Detta görs genom att pedagogen uppfattar den rätta stunden för att fånga barnet. ”De kan koncentrera sig väldigt bra på vissa saker beroende på att de är väldigt motiverade i lekar tex. eller om de sitter vid en aktivitet där de känner egen tillfredsställelse” (Intervju 14/11-06). Genom motivation kan pedagogerna hitta strategier för barn med koncentrationssvårigheter och på så sätt genomföra sin pedagogiska verksamhet. Detta innebär att uppmärksamma miljöns utformning samt uppgiftens omfattning. Exempel på strategier kan vara att organisera mindre grupper i den stora gruppen enligt SP 3. Helhetssynen med avseende på uppgift och miljö är väsentlig tillägger SP 1. ”Man måste titta på hela barnet” (Intervju 13/10-06).

Vi tolkar det som att specialpedagogerna hjälper pedagoger att hitta strategier för barn med koncentrationssvårigheter så att de kan delta i verksamheten. ”Pedagogerna måste ha planerat samling, aktivitet eller lek-tillfällen över huvudtaget så att det finns en möjlighet att hjälpa det barnet att inte misslyckas” (Intervju 13/10-06). Anledningen till att barn med koncentrationssvårigheter lyckas är att specialpedagogerna i förskolan har en helhetssyn på verksamheten. De ser på barnets svårigheter i relation till uppgift och miljö, man försöker

hitta strategier vilket innebär att man arbetar utifrån det relationella perspektivet, vilket även Attergren och Persson (2000) påtalar. Eftersom motivation och intresse betonas av de intervjuade specialpedagogerna anser vi att meningsfullhet utifrån det salutogena perspektivet uppnås. När barn med koncentrationssvårigheter lyckas i verksamheten innebär det att självförtroendet ökar vilket påverkar barnet positivt. Detta innebär att barnet vågar anta utmaningar även om den egna tillfredsställelsen inte är omedelbar (Lundgren och Persson, 2003). Detta gynnar upplevelsen av meningsfullhet i det salutogena perspektivet.

7.2 Skola

7.2.1 Klassrumsmiljön

Flertalet av specialpedagogerna som deltog i vår undersökning talar om miljön och placeringens betydelse för barn som har koncentrationssvårigheter. ”Man tittar i klassrummet, var kan barnet sitta och hur kan vi göra i klassrummet” (Intervju den 15/11-06). De framhåller att det är viktigt att utgå ifrån den enskilde och prova sig fram då det gäller barnets placering i klassrummet. Några barn behöver sitta mer avskilt för att inte störas medan några barn behöver sitta nära pedagogen för att få mycket instruktioner. Andra barn behöver sitta nära fönstret för att kunna titta ut och koppla av. Skärmar nämns som ett bra hjälpmedel i klassrummen då barn med koncentrationssvårigheter behöver få lugn och ro. ”Så fort det är någon som tappar en penna eller minsta lilla ljud så tappar de direkt tråden. Då kan det vara skönt att sitta bakom den där skärmen” (Intervju den 13/11-06). Två specialpedagoger menar att hörlurar kan hjälpa dessa barn att reducera ljud runtomkring vilket gör att de inte ständigt blir störda i sitt skolarbete. En av specialpedagogerna talar om att barn med koncentrationssvårigheter behöver avskalade miljöer. I många klassrum finns det idag för mycket onödiga saker som kan störa dessa barn. Dukar, pennställ eller andra saker som barnen ofta brukar ha framme på sina bord måste plockas bort. Samtidigt menar hon att detta är en trivselfaktor som många pedagoger vill ha. Vidare framhålls att det är många barns olika behov som ska tillgodoses i en klass vilket inte är lätt för pedagogerna.

Vi tolkar det som att alla specialpedagogerna som arbetar mot skolan anser att barn med koncentrationssvårigheter behöver stöd och insatser för att klara av sitt skolarbete i en klassrumsmiljö. Mycket intryck och ljud ställer till det för dessa barn. Vidare tolkar vi det som att insatserna i första hand bör ske i klassrummet utifrån barnets behov. Att plocka ut de okoncentrerade eleverna från klassrummet ses i första hand inte som en lösning. Det kritiska

perspektivet anser vi blir tydligt då specialpedagogerna resonerar om klassrumsmiljöns betydelse för barn med koncentrationssvårigheter. Det handlar om att möta barnet utifrån sina förutsättningar och behov i den vanliga undervisningen utan specialpedagogiska insatser, så långt det är möjligt (Nilholm, 2003).

7.2.2 Undervisning

För att få barn med koncentrationssvårigheter att lyckas med sitt skolarbete är det viktigt att utgå ifrån barnens intressen. Detta lyfter tre av specialpedagogerna som intervjuades. ”Så måste barnen vara motiverade, försöka hitta det som barnen är intresserade av. Om de ska läsa texter att man hittar det som intresserar de till exempel bilar och fotboll. Är de inte motiverade så kan vi slå huvudet i väggen för det funkar inte ändå” (Intervju den 13/11-06). Två specialpedagoger talar om att lektionspassen måste vara korta och att aktiviteterna måste bytas ofta eftersom barn med koncentrationssvårigheter tappar orken relativt snabbt. Samtidigt påtalar en specialpedagog vikten av att ge dessa barn en uppgift i taget för att de ska orka. ”Att de får en uppgift i taget tror jag är jätteviktigt så att man inte lägger fram ett helt papper där det står 10 uppgifter, då dör de” (Intervju den 13/11-06). Rörelse av olika slag eller musikpauser är även viktigt att lägga in i undervisningen betonar flera av specialpedagogerna. Resultaten visar också att dessa barn behöver en tydlig pedagog och en tydlig struktur för att klara av skolarbetet. Barnen måste veta vad som förväntas av dem under en skoldag.

I denna fråga ser vi många likheter i specialpedagogernas svar. Alla är eniga om att det krävs en genomtänkt planering med pauser av olika slag då man undervisar barn med koncentrationssvårigheter. Vidare lyfter de att barnen måste får medverka utifrån sina intressen och förutsättningar i undervisningen. Här anser vi att det salutogena perspektivet framträder, där meningsfullheten är viktigt för att barnen ska må bra. Lundgren och Persson (2003) framhåller att meningsfullhet är väsentligt för att resultaten ska bli positiva. Vi är dock lite förvånade över att insatserna som påtalas är så inriktade mot barnet, majoriteten av specialpedagogerna lägger ingen större vikt vid pedagogens betydelse för barnets inlärningssituation. Genomtänkta strategier anser vi i likhet med specialpedagogerna har stor betydelse för att dessa barn ska lyckas uppnå de mål som finns angivna i grundskolans läroplan. Men vi anser också att pedagogernas förhållningssätt gentemot barn med koncentrationssvårigheter behöver uppmärksammas i större utsträckning, vilket inte framkommer i specialpedagogernas intervjuer.

7.2.3 Kartläggning och åtgärdsprogram

Flera specialpedagoger inom skolan påtalar att det är viktigt att kartlägga barnets svårigheter och att skriva ett åtgärdsprogram. ”Många gånger är koncentrationssvårigheter kombinerat med läs- och skrivsvårigheter eller matematiksvårigheter. Då skrivs i många fall ett åtgärdsprogram” (Intervju den 27/11-06). Vidare talas det om att man måste utgå ifrån vad varje barn behöver och att hitta lösningar efter detta. Av resultaten framkommer också att enskild undervisning eller undervisning i en liten grupp är positivt för barn som är okoncentrerade. Två specialpedagoger påtalar att dessa barn behöver lugn och ro samt mycket stöd från pedagoger vilket är lättare att ge i en liten grupp.

Två specialpedagoger talar om de estetiska ämnenas betydelse för barn som är okoncentrerade. Många gånger lyckas och gillar barn med specifika svårigheter ofta musik, slöjd och gymnastik. Det finns en önska om att dessa barn ska få ta större del av dessa ämnen för att få möjlighet att vara duktiga. En av specialpedagogerna ingår i ett arbetslag tillsammans med pedagoger inom de estetiska ämnena där ett samarbete redan har påbörjats.

Det finns en viss skillnad i specialpedagogernas svar då de lyfter upprättande av åtgärdsprogram av ett barns svårighet. Alla specialpedagoger påtalar att det är viktigt att kartlägga vilka svårigheter barnet har men alla är inte överens om att ett åtgärdsprogram måste skrivas. Tre specialpedagoger menar att ett åtgärdsprogram inte är nödvändigt om det går att lösa barnets svårighet. De övriga specialpedagogerna menar att ett åtgärdsprogram bör skrivas eftersom dessa barn ofta har andra svårigheter. De menar att koncentrationssvårigheter kan medföra läs- och skrivsvårigheter. Vi tolkar det som att många av specialpedagogerna talar om vilka brister barnen har och försöker ringa in dessa genom kartläggning. Åtgärderna som sätts in är direkt riktade mot barnet. Vidare tolkar vi det som att barnens problem oftast är väldigt omfattande innan åtgärder sätts in och att specialpedagogerna försöker kompensera för barnets brister när problem uppstår. Både det kategoriska och kritiska perspektivet anser vi blir tydligt när specialpedagogerna diskuterar kartläggning och åtgärder. Detta eftersom de både ser brister men samtidigt vill möta varje barn efter deras behov (Nilholm, 2003). Vi ser även en önskan utifrån det salutogena perspektivet där barnen intressen ska tillgodoses i form av estetiska ämnen.

7.2.4 Positiv förstärkning

Samtliga specialpedagoger som arbetar mot skolan är överens om att ett barn som har koncentrationssvårigheter har svårt att fokusera, sitta still samt har dålig uthållighet då det gäller skolarbetet. De menar att det är viktigt att påtala för dessa barn att detta inte är något negativt utan att denna problematik går att lösa. Två specialpedagoger påtalar att goda relationer är grundläggande i mötet med barn som har koncentrationssvårigheter. ”Vi är väldigt klara över att positiva relationer är grundläggande för allt” (Intervju den 27/11-06). Det är viktigt att möta varje barn där han eller hon befinner sig och försöka skapa en relation därifrån. Ofta har barn med koncentrationssvårigheter ett stort behov av att bli sedda. Det framgår även av dessa två intervjuer att specialpedagogerna är medvetna om att barn med koncentrationssvårigheter måste bemötas på ett positivt sätt för att de ska lyckas i skolan. Deras erfarenheter visar att positiv förstärkning kan förändra ett dåligt beteende. Belöningssystem nämns också vid flera tillfällen som ett effektivt sätt att få barnen att koncentrera sig. ”Sen kan man ha belöningssystem på olika sätt och där blir vi mer och mer förvånade över hur lite det egentligen behövs för att det ska vara framgångsrikt” (Intervju den 27/11-06).

En märkbar skillnad mellan specialpedagogernas är hur de lyfter frågan om bemötande. Två specialpedagoger lyfter uppmuntran och goda relationer som effektiv då det gäller bemötande av okoncentrerade barn. Detta fann vi inte hos övriga specialpedagoger. Vi anser att konsekvenserna av hur barnens koncentrationssvårigheter kommer till uttryck är beroende av hur de bemöts. Att bemöta dessa barn på ett positivt och uppmuntrande sätt kan ge dessa barn en positiv bild av sig själv. Vi anser att det salutogena perspektivet syftar till att uppmuntra och stödja barnen så att deras självkänsla stärks. Detta är även något som Lundgren och Persson (2003) påtalar i sin rapport *Barn och unga i riskzonen.* Att endast två av specialpedagogerna inom skolan arbetar mot detta perspektiv där de försöker stödja och hitta det positiva i varje barn anser vi är anmärkningsvärt.

8 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

I detta kapitel kommer vi att diskutera och reflektera över de resultat som vi har fått fram i förhållande till vårt syfte. Vi kommer även att knyta an till den forskning och litteratur som har behandlats i vårt arbete.

8.1 Sammanfattning

Vårt syfte med detta examensarbete var att undersöka vilka specialpedagogiska insatser som görs för barn med koncentrationssvårigheter i förskolan och skolans tidigare år. Vi formulerade tre frågeställningar som vi ansåg var relevanta i förhållande till vårt syfte. För att få svar på dessa frågor har vi tagit del av litteratur samt forskning kring ämnet. Vi har även intervjuat specialpedagoger med inriktning mot förskolan respektive skolans tidigare år.

Vi anser att specialpedagoger i förskolan och skolans tidigare år har samma syn på vilka barn som har koncentrationssvårigheter. Det framgår bland annat att dessa barn har svårt att sitta still, rikta sin uppmärksamhet på en sak i taget samt styrs av impulser. Att dessa barn behöver någon form av insatser framkommer också i vårt arbete. För att kunna sätta in rätt insatser talar specialpedagogerna om kartläggningens betydelse. Vi upplever dock att förskolan tar tillvara på barnets hela situation medan skolan ser den enskilda individen utan att ta hänsyn till alla delarna. Enligt Kadesjö (2004) är de olika delarna beroende av varandra för att bilda en helhet. Vi ser även andra skillnader i de specialpedagogiska insatser som görs i förskolan respektive skolan. I förskolan inriktas insatserna mot hela barngruppen och det förs en medveten diskussion med pedagogerna om förhållningssätt och helhetssyn. I skolan inriktas insatserna mot det enskilda barnet utifrån dess förutsättningar och behov. Vi anser att det finns en enighet i förskolan och skolan ifråga om insatser gällande miljöns betydelse för barn med koncentrationssvårigheter samt struktur och ramar. Betydelsen av dessa faktorer påpekas också i den litteratur som vi tagit del av.

8.2 Diskussion

8.2.1 Förskola

Vi anser att ett gemensamt förhållningssätt hos pedagoger gentemot barn med koncentrationssvårigheter får betydelse för verksamheten. Kvalitet i förskolan (2005) påtalar att förhållningssättet mellan personal, mellan personal - barn och mellan personal -föräldrar är

centralt. Detta innebär att specialpedagoger har ett stort arbetsområde med pedagogisk handledning gällande värde och normer i sitt arbete eftersom medvetenheten om det egna förhållningssättet aldrig får stagnera hos pedagogerna utan hela tiden bör hållas levande. Denna pedagogiska handledning påtalas även i Skolverkets nationella utvärdering av förskolan (2004) som en särskild stödinsats för barn i svårigheter.

Barn med koncentrationssvårigheter väcker ofta negativa känslor hos vuxna eftersom de uppfattas som arbetsamma och krävande i sociala situationer. För att bryta detta mönster måste pedagogerna bli medvetna om sitt förhållningssätt. I Lindös bok *Det gränslösa språkrummet*, (2002) står det att en trygg relation mellan barn och personal skapar förutsättning för barnets fortsatta relationer med andra vuxna. Pedagogens förhållningssätt i förskolan bör präglas av professionalitet genom tre viktiga aspekter. *Svarsbeteende* som innebär pedagogens förmåga att uppmärksamma och respektera barnets reaktioner samt belöna framsteg. *Vägledning* som innebär att pedagogen måste leda barnets beteende och föregå handlingar så att barnet lyckas. *Engagemang* som innebär att pedagogen förmedlar positiva förväntningar på barnet (Lindö, 2002). Detta upplever vi som en mycket god sammanfattning av vad pedagogers förhållningssätt får för betydelse för barn med koncentrationssvårigheter. Det handlar om att förmedla positiva förväntningar på barnet så att framsteg och lyckade handlingar blir resultatet. Detta framhåller även Brodin och Hylander, (2005) barn utvecklar sin inlevelseförmåga och sin sociala kompetens i vardagens möte mellan människor på förskolan. Brodin och Hylander, (2005) påpekar också att det är viktigt att som pedagog ha kunskap och ett medvetet förhållningssätt gentemot barnet eftersom det är i det vardagliga samspelet som barnet utvecklar självkänsla, medkänsla och social kompetens. Dessa kompetenser anser vi får avgörande betydelse för barnets utveckling och tro på sig själv. Det är framförallt självkänslan som måste lyftas eftersom barn med koncentrationssvårigheter ofta upplever motgångar som påverkar självkänslan negativt. Åhs, (1998) menar att aggressivitet, håglöshet eller koncentrationssvårigheter är de vanligaste reaktionerna när man misslyckas med att uppleva en positiv självupplevelse.

För att kunna förmedla ett gemensamt förhållningssätt krävs en pedagogisk samsyn mellan pedagogerna i förhållande till barn med koncentrationssvårigheter. Denna samsyn anser vi bör grunda sig på en helhetssyn på barnet utifrån omsorg, fostran och lärande, (Kvalitet i förskolan 2005). I detta sammanhang verkar det vara väsentligt att specialpedagogerna även har en organisatorisk funktion så att man förstår tankarna bakom de beslut som tas vilket ger

möjlighet till ett proaktivt arbete som påtalas i Lundgren och Perssons rapport. Detta innebär att man kan förmedla vidare en upplevelse av verksamhetens begriplighet och meningsfullhet till pedagogerna. Barn med koncentrationssvårigheter får då möjlighet att vistas i en engagerad verksamhet. Vi anser tillsammans med Brodin och Hylander (2005) att det är viktigt att pedagogerna möter barn i svårigheter med ett engagemang där barnens intresse och lust tas tillvara. Det är väsentligt att utgå ifrån det som är positivt och tänka långsiktigt för att skapa goda förutsättningar för både lärande och relationer (Brodin och Hylander, 2005).

Struktur och ramar är väsentligt för att verksamheten ska bli tydlig för barn med koncentrationssvårigheter (Kadesjö, 2004). Vi anser att dessa barn kräver en tydlig struktur och förebilder för att ha en chans att lyckas. Detta innebär att vi måste fråga oss vad som är individanpassat utifrån barn i svårigheter och vad som är anpassning utifrån barn med svårigheter. Vi anser i motsats till några av de intervjuade specialpedagogerna att verksamheten inte får bli så förutsägbar att vi glömmer att ta vara på den enskilda individens möjligheter. Skolverkets nationella utvärdering av förskolan (2004) påtalar att särskilda stödinsatser förekommer mycket sällan hos de yngre barnen vi anser att den påtalade förutsägbarheten kanske kompenserar det egentliga behovet av extra resurser.

Barn med koncentrationssvårigheter får problem i många situationer i förskolan. Dessa vardagliga situationer kan vara samlingar, gruppaktiviteter, lek, övergångssituationer som hämtning och lämning, måltider och rutinsituationer (Kadesjö, 2004). Vi anser att specialpedagogerna genom sin helhetssyn är bra på att kartlägga i vilka situationer som barn i svårigheter får problem, detta får stor betydelse för de åtgärder som krävs för barn med koncentrationssvårigheter. Samarbetet med föräldrarna får också stor betydelse för möjligheten till utveckling för barn i svårigheter. Vi anser tillsammans med de intervjuade specialpedagogerna att detta är en resurs som måste tas tillvara.

8.2.2 Skolan

Specialpedagogernas syn på klassrumsmiljöns betydelse för barn med koncentrationssvårigheter stämmer väl överens med den litteratur som vi tagit del av i vårt arbete. Kadesjö (2004) framhåller att miljön i skolan har stor betydelse för barns sätt att fungera. Ständiga intryck från andra barn kan innebära stora påfrestningar för barn med koncentrationssvårigheter. Dessa barn har svårt att sortera alla syn- och hörselintryck på egen

hand. Det finns därför en stor risk att dessa barn stör både sina klasskompisar och sig själv. Även Pettersson (2005) talar om att barn som har svårt att koncentrera sig behöver en genomtänkt miljö i skolan. Vi har full förståelse för att dagens klassrum kan innebära problem för barn med koncentrationssvårigheter Ett klassrum med många intryck, där det ständigt pratas och diskuteras anser vi skapar en mängd stressfaktorer. Juul (2005) framhåller vikten av att skapa en lugn miljö där stressnivån dämpas för att skapa bättre förutsättningar för dessa barn. En lugnare miljö gynnar, i vårt tycke, alla barns lärande i skolan. Några specialpedagoger antyder att skärmar och hörlurar kan vara bra hjälpmedel till barn som är okoncentrerade, något som även Juul (2005) framhåller. Hon menar att öronproppar eller hörlurar med lugn musik kan vara till stor hjälp för barn som är känslig för ljud. Både specialpedagogerna och vi anser att det är betydelsefullt att utgå från varje barns förutsättningar och behov då det gäller miljöns utformning i klassrummet. Detta visar även Juul (2005) och Kadesjö (2004) då de påtalar att det är viktigt att utgå från barnet.

I Lundgren och Perssons (2003) rapport påvisas att barn med koncentrationssvårigheter är i behov av särskilt stöd. Flertal författare (Juul, 2005; Kadesjö, 1999; Pettersson, 2005) talar om vikten av att barn med koncentrationssvårigheter har ett behov av att få stödinsatser för att lyckas i skolan. Hur dessa stödinsatser ska se ut beror på varje enskilt barn. De talar om vikten av en kartläggning av barnets svårigheter för att kunna sätta in rätt stöd. Vår egen erfarenhet, i likhet med den forskning som vi tagit upp i arbetet visar på att barn med koncentrationssvårigheter i skolan sällan kartläggs ur ett helhetsperspektiv. Barnet ses som ensam bärare av problemet och åtgärderna är endast inriktade på individnivå, vilket även visar sig i våra intervjuer. Att skaffa sig kunskap från olika vinklar anser vi är betydelsefull för att kunna få ett helhetsperspektiv på barnets svårighet. Att vara lyhörd för vad barnet själv tycker och vill menar vi är minst lika viktigt. Vi delar Kadesjös (2004) uppfattning om att en kartläggning skapar förståelse och ger adekvat stöd till dessa barn.

Det framgår av styrdokumenten att undervisningen i skolan ska ske utifrån varje enskilt barn. Detta är även något som specialpedagogerna framhåller i våra intervjuer, att undervisningen måste utgå från barnens intresse och förutsättningar för att de ska lyckas i skolan. Både Kadesjö (2004) och Iglum (1997) understryker att pedagoger i skolan måste anpassa undervisningen och utgå ifrån hur barnet själv tänker inför en uppgift för att skapa samband mellan barnets tidigare erfarenheter och den nya uppgiften. Detta gör det lättare för barnet att förstå och koncentrera sig. Vi anser att man skapar bättre förutsättningar för barn med

koncentrationssvårigheter då barnen får ett ämne presenterat på ett sådant sätt att det fångar deras intresse. Vi delar specialpedagogernas uppfattning om att det är viktigt med korta lektionspass samt naturliga rörelsepauser för att dessa barn ska orka hålla koncentrationen. Tillika delar vi Juuls (2005) åsikt om att barn med koncentrationssvårigheter behöver en tydlig struktur för att lyckas i skolan.

Efter att ha tagit del av specialpedagogernas uppfattningar kan vi konstatera att positiv förstärkning har stor betydelse för barn med koncentrationssvårigheter. Både vi och specialpedagogerna anser att uppmuntran och beröm av ett beteende påverkar dessa barn på ett mer effektivt sätt. Att lyfta fram dessa barn då de lyckas menar vi är betydelsefullt. Av litteraturen framgår det att pedagoger i skolan måste satsa på att bygga upp en bra relation med barn som har svårigheter, vilket Wiking (1991) starkt påtalar. Trovärdighet är mycket viktig för dessa barn och pedagoger bör därför alltid vara ärliga och möta dessa barn med krav och förväntningar på utveckling. Vi anser i likhet med Wiking att det är viktigt att ha ett stort tålamod i arbetet med barn som har koncentrationssvårigheter. Dessa barn behöver känna att pedagogen respekterar dem i alla situationer, även de som fungerar dåligt. Enligt Kadesjö (2004) upplever många pedagoger en osäkerhet inför barn med koncentrationssvårigheter. Detta menar vi beror på de svåra situationer som ibland kan uppstå med dessa barn. Vi anser att det är viktigt att visa att man accepterar barnet som det är och inse att barnets beteende beror på en bristande förmåga, för att kunna möta barnet efter dess behov. Liljegren (2000) menar att pedagoger noga måste fundera över sin grundsyn till människor och framför allt till barn i problem. En positiv grundattityd skapar större chanser att förändra ett barns beteende.

8.2.3 Likheter

Vi anser, efter att ha gjort vår analys att det finns en del likheter i de svar som specialpedagogerna gett utifrån våra frågeställningar. Alla specialpedagoger både inom förskolan och inom skolan är överens om att barn med koncentrationssvårigheter är i behov av stöd. Hur detta stöd ser ut menar specialpedagogerna beror på varje enskilt barns förutsättningar och behov. Detta anser vi stämmer väl överens med de riktlinjer som finns angivna i Läroplan för förskolan (Lpfö 98) och i Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94). För att ta reda på vilka insatser varje enskilt barn behöver talar flertalet av specialpedagogerna om vikten av att kartlägga barnets svårighet.

Vi kan konstatera, efter att ha tagit del av våra intervjuer att miljön har stor betydelse för barn med koncentrationssvårigheter. Miljöns utformning i förskolan och skolan påverkar hur dessa barn fungerar (Kadesjö, 2004). Alla specialpedagoger talar om att det krävs insatser i miljön för att dessa barn ska lyckas i förskolan och skolan. Hur dessa specialpedagogiska insatser ser ut beror på vilken verksamhet barnet befinner sig i. I förskolan talar man om mindre grupper och genomtänkta placeringar av saker och ting medan man i skolan talar om hjälpmedel i form av skärmar och hörlurar för att minska ljud och intryck.

Vi anser att specialpedagogerna i de berörda verksamheterna lägger stor vikt vid struktur och ramar. För att barn med koncentrationssvårigheter ska kunna ta ansvar och styra sina impulser menar specialpedagogerna att det krävs rutiner som skapar struktur. Vidare framhålls att dessa barn behöver regler och tydliga ramar som talar om vad som gäller. Enligt oss är det viktigt att hjälpa barn med koncentrationssvårigheter att hitta vägar förbi sina svårigheter, detta menar vi i likhet med specialpedagogerna och Kadesjö (2004) kräver struktur.

8.2.4 Skillnader

Vi kan konstatera att det även finns vissa skillnader i de specialpedagogiska insatserna som görs i förskolan respektive skolans tidigare år. Den största skillnaden som vi ser är att specialpedagogerna i förskolan arbetar med barn i svårigheter medan specialpedagogerna i skolan arbetar med barn med svårigheter. Vi anser att specialpedagogerna inom förskolan lägger stort fokus på barnet, pedagogen samt lärandemiljön ur det relationella perspektivet. Atterström och Persson (2000) framhåller att denna långsiktighet innebär förebyggande åtgärder istället för ingripande vid akut problematik. Vi anser att specialpedagogerna inom skolan lägger stort fokus på barnet och dess svårigheter ur det kategoriska perspektivet. I detta perspektiv anser Atterström och Persson (2000) att hjälpen relateras till barnets uppvisade svårigheter. Vi menar att dessa skillnader kan bero på olika faktorer. De specialpedagogiska insatserna i förskolan anser vi är enklare att genomföra därför att det finns flera pedagoger tillängliga i en och samma barngrupp vilket innebär att ett barn med koncentrationssvårigheter får möjlighet att skapa en nära relation till en pedagog. Det finns ofta större möjlighet att variera miljön i form av fler rum med olika funktioner vilket gynnar dessa barn. Förskolans helhetssyn på barnet anser vi skapar goda förutsättningar för barn med koncentrationssvårigheter, genom ett nära samarbete mellan specialpedagog och pedagogerna samt en god relation till barnets föräldrar. De specialpedagogiska insatserna i skolan anser vi

utgår från det enskilda barnets behov och förutsättningar. Specialpedagogerna kartlägger barnets svårigheter för att hitta anledningen till beteendet som sedan ligger till grund för insatsen. Detta framkommer även i Skolverkets rapport *Kartläggning av åtgärdsprogram och särskilt stöd i grundskolan* (2003) där åtgärdsprogrammen belyser barnets problem istället för att inrikta åtgärderna på grupp- och organisationsnivå. Vi ser en viss problematik i införandet av olika insatser i skolan. Dels att specialpedagogerna ofta arbetar exkluderande vilket innebär att specialpedagogerna inte skaffar sig en helhetssyn på barnet och dels att pedagogens arbetssituation ser annorlunda ut i skolan. I skolan är det även svårare att göra större förändringar i miljön. De insatser som görs i miljön är inriktande på barnet i form av hörlurar, skärmar och placering istället för inriktade på verksamheten.

I Skolverkets allmänna råd och kommentarer (2005) framgår det att det inte finns några mål att uppnå i förskolan när det gäller barnets kunskap och prestation vid olika tidpunkter utan förskolans mål att sträva mot anger inriktning för barnets utveckling och lärande. Detta innebär att de specialpedagogiska insatserna kan riktas mot hela den pedagogiska verksamheten och inte mot det enskilda barnets prestationer. I Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemment.(Lpo 94) framgår det att eleven ska uppnå uppsatta mål. Detta menar vi innebär att de specialpedagogiska insatserna går ut på att eleven får träna olika färdigheter för att kunna uppnå målen. Vi anser att målen i skolan till viss del påverkar de specialpedagogiska insatserna men vi hävdar trots detta att ett barns svårighet ska kunna ses ur ett relationellt perspektiv med eller utan uppnående mål.

Vi ser en stor skillnad i hur specialpedagogerna uppfattar insatsernas betydelse för barn med koncentrationssvårigheter. Vi anser att de specialpedagoger som arbetar i förskolan är nöjda med de insatser som görs idag medan de specialpedagoger som arbetar i skolan upplever ett större missnöje med insatserna. Detta menar vi till stor del beror på att specialpedagogerna som vi intervjuade i förskolan hade en större helhetssyn. Några av de förändringar som påtalas är mindre barngrupper, större personaltäthet och förändringar i miljön.

Våra resultat har gett oss en bra bild av hur de specialpedagogiska insatserna ser ut för barn med koncentrationssvårigheter i förskolan och i skolans tidigare år vilket är betydelsefullt för vår kommande yrkesroll. Precis som en specialpedagog nämnde i våra intervjuer är det viktigt att belysa barnens situation för att de ska kunna få de bästa förutsättningarna för att lyckas i förskolan och skolan. Vi kan konstatera att det finns skillnader mellan verksamheterna vilket

gör att det blir ännu mer viktigt för oss som blivande specialpedagoger att hjälpa dessa barn igenom stadieövergången mellan förskolan och skolan. Detta påtalar även Liljegren (2000) som menar att svårigheterna för barn med koncentrationssvårigheter ofta förstärkt vid den specifika övergången mellan förskolan och skolan.

Vi ser att det finns en röd tråd i specialpedagogernas syn på barn med koncentrationssvårigheter och på de specialpedagogiska insatserna men trots detta finns det skillnader i genomförandet. Som vi tidigare påtalat kan detta bero på att förutsättningarna ser olika ut i verksamheterna. Vi kan konstatera att det inte finns några generella lösningar på vilka insatser som är rätt och fel utan det viktigaste är att utgå ifrån varje enskilt barn och hitta adekvata insatser utifrån detta. För att ha möjlighet att förstå barnet anser vi att barnets svårigheter måste ses ur ett relationellt perspektiv där barnets totala situation kartläggs. Denna syn på barn i svårigheter menar vi är viktig att ha med i arbetet som specialpedagog både i förskolan och i skolans tidigare år.

För att kunna uppnå vårt syfte med detta examensarbete valde vi att göra en kvalitativ undersökningsstudie. Vi intervjuade tio specialpedagoger var av fem med inriktning mot förskolan och fem med inriktning mot skolan. Vi anser att valet av metod var bra eftersom vi kunde föra en dialog med intervjupersonerna och därigenom ta del av deras uppfattningar om vårt ämne. Utifrån vår intervjuguide fick intervjupersonerna tala fritt kring de frågeställningar som fanns. Vi menar att en större begränsning skulle ha gynnat resultatet och gett oss större möjlighet att hitta märkbara likheter och skillnader i svaren. Vi valde att intervjua specialpedagoger i två olika kommuner i södra Sverige. Vi anser inte att det finns någon större variation i svaren och vi menar därför att resultaten inte påverkats av detta. Däremot finner vi att specialpedagogernas bakgrund kan ha haft inverkan på våra resultat eftersom det visade sig att majoriteten av specialpedagogerna hade förskollärarbakgrund även då de arbetade i skolan. När vi skulle analysera våra resultat använde vi oss av metoden meningskategorisering vilket vi anser var en bra metod. Vi upplever dock nu i efterhand att vi borde ha tänkt i kategorier redan när vi skrev resultat delen för att göra arbetet ännu tydligare. Att ett litet urval får betydelse för resultatet inser vi vilket gör att det inte går att dra några generella slutsatser av detta arbete.

9 FORTSATT FORSKNING

Detta arbete har gett många tankar om vad som är viktigt att tänka på i mötet med barn som har koncentrationssvårigheter. Det hade varit intressant att undersöka om våra resultat stämmer överens med hur det ser ut i verkligheten i form av observationer. Vidare hade det varit intressant att undersöka hur pedagogerna som arbetar i de berörda verksamheterna uppfattar barn med koncentrationssvårigheter och hur de uppfattar de specialpedagogiska insatserna gällande dessa barn. Att titta närmare på upptagningsområdets betydelse för synen på barn med koncentrationssvårigheter menar vi även hade varit spännande att undersöka.

10 REFERENSER

Atterström, H & Persson, R. (2000). *Brister eller olikheter? – Specialpedagogik på alternativa grundvalar.* Lund: Studentlitteratur.

Backman, J. (1998). *Rapporter och uppsatser.* Lund: Studentlitteratur.

Brodin, M & Hylander, I. (2005). *Själv-känla –att förstå sig själv och andra.* Stockholm: Liber AB.

Fischbein, S & Östberg, O. (2003). *Mötet med alla barn.* Stockholm: Förlagshuset Gothia AB.

Iglum, L. (1997). *Om de bara kunde skärpa sig!* Lund: Studentlitteratur.

Johannessen, E. (1995). *Barn med socio-emotionella problem.* Lund: Studentlitteratur.

Juul, J & Jensen, H. (2003). *Relationskompetens i pedagogernas värld*. Stockholm: Runa förlag.

Juul, K. (2005). *Barn med uppmärksamhetsstörningar.* Lund: Studentlitteratur.

Kadesjö, B. (2001). *Barn med koncentrationssvårigheter*. Stockholm: Liber AB.

Kinge, E. (2000). *Empati hos vuxna som möter barn med särskilda behov.* Lund: Studentlitteratur.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun.* Lund: Studentlitteratur.

Liljegren, B. (2000). *Elever i svårigheter - Familjen och skolan i samspel.* Lund: Studentlitteratur.

Lindö, R. (2002). *Det gränslösa språkrummet*. Lund: Studentlitteratur.

Lundgren, B & Persson, M. (2003). *Barn och unga i riskzonen – samverkan och förebyggande arbete.* Stockholm: Svenska Kommunförbundet.

Lpfö 98. (1998). *Läroplan för förskolan*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Lpo 94. (1994) *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemment.* Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Marklund, K mfl. (1994). *Nationalencyklopedin*. Höganäs: Bra böcker.

Nilholm, C. (2003). *Perspektiv på specialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur.

Pettersson, L. (2005). *Vi är inte bra på barn som Oskar – Hur kan vi bli det?* Umeå: Specialpedagogiska institutet.

Skolverket. (2005). *Elever som behöver stöd men får för lite.* Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2004). *Förskolan i brytningstid – Nationell utvärdering av förskolan*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2003). *Kartläggning av åtgärdsprogram och särskilt stöd i grundskolan*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2005). *Kvalitet i förskolan*. Stockholm: Skolverket.

Stukat, S. (2005). *Att skriva ett examensarbete inom utbildningsvetenskap.* Lund: Studentlitteratur.

Svensk Facklitteratur AB. (1996). *Regler för målstyrning – Grundskolan fjärde upplagan.* Borås: Centraltryckeriet.

Wiking, B. (1991). *Bråkiga barn*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Åhs, O. (1998). *Bortom bråk och hårt klimat: om att utveckla social förmåga i skola och förskola.* Stockholm: Runa förlag.

Bilaga 1

Hej!

Vi är två blivande specialpedagoger som läser på Malmö Högskola. Vi går sista terminen och är i full gång med att skriva examensarbete. Syftet med vårt examensarbete är att undersöka om specialpedagoger har olika syn på barn med koncentrationssvårigheter beroende på vilket verksamhetsområde de befinner sig i. Vi vill därför undersöka:

- Hur uppmärksammar specialpedagoger barn med koncentrationssvårigheter i förskolan och skolans tidigare år?
- Vilken hjälp får barn med koncentrationssvårigheter i förskolan och skolans tidigare år?
- Finns det en röd tråd mellan förskolans och skolans synsätt i mötet med dessa barn?

För att kunna undersöka detta undrar vi om Du vill besvara nedanstående frågor i form av en intervju. Intervjun kommer att ta ca 30 min och du kommer att vara anonym när resultaten presenteras.

Intervjufrågor:

1. Vilken utbildning har Du?
2. Hur länge har Du arbetat som specialpedagog?
3. Hur ser dina arbetsuppgifter ut?
4. Hur definierar Du koncentrationssvårigheter?
5. Vad är viktigt att tänka på i mötet med barn som har koncentrationssvårigheter?
6. Vilka insatser/åtgärder görs för dessa barn idag?
7. Hur skulle Du vilja att det såg ut?

Vi vore tacksamma om Du har möjlighet att ställa upp under v. 43, 46-47.

Är det något Du undrar ring eller maila oss gärna.

Med vänliga hälsningar

Jessica Gullberg Susanne Mejborn